

c) 9. tehn. batalj. (Zagreb, angažovan takođe i u Beogradu, Rumi i Rakovici), prema telefonskom saopštenju OKW/Pc. Ia, verovatno će još u novembru biti povučen; u Beogradu, Rumi i Rakovici će biti angažovan 10. tehn. batalj. (dosada u Paraćinu).

Tehn. štab 41. će posle završenih poslova u Zagrebu izvršiti predaju pribora, materijala i municije koji dolaze iz Rajha za ustrojstvo hrvatske vojske.

d) Gubici:

U Kraljevu su naišli na minu 1 putnički auto i 1 kamion kolone tehn. kola 1, te su uništeni a pri ovome su ranjeni 1 narednik i 1 desetar.

7.) *Hapšenja:*

Ubuduće izveštaje o streljanjima, hapšenjima i merama za odmazdu dostavljati prema priloženom obrascu (prilog).

U borbi ubijeno

ustanika 758.

Streljani kao taoци 904.

Uzeti za taoce 893 (od ovoga u Beogradu 169).

U borbama zarobljeno 461.

Zaključujući izveštaj o dosadašnjim brojevima ubijenih za vreme do 15. 11. dostaviće se po prijemu izveštaja za 19. 11.

U zarobljeničkoj bolnici u Beogradu još se nalaze 12 Engleza, koji će uskoro biti transportovani u Rajh.

Nedavno je kod Valjeva uhvaćen jedan Englez koji je pobegao iz jednog zarobljeničkog transporta u Grčkoj.

8.) *Folksdojčeri:*

Krajem oktobra u Mačvi se nalazilo 1.500 folksdojčera, podeljenih u radničke čete, koji su imali 3 folksdojčera — lekara.

Berne

BR. 619

IZVEŠTAJ NAČELNIKA ŠTABA OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 11. NOVEMBRA 1941. FELDKOMANDANTURAMA I KRAJSKOMANDANTURAMA O PROCENI VOJNO-POLITIČKE SITUACIJE KOD USTANIKA U SRBIJI OD 30. OKTOBRA DO 8. NOVEMBRA 1941. GODINE¹

OPUNOMOĆENI KOMANDANT
U SRBIJI, ODELJ. IC

O. U., 11. 11. 41.

Br. 3645/41. poverljivo Odelj. Ia, br. 1035/41. pov.

Poverljivo!

*Izveštaj o situaciji kod neprijatelja
za vreme od 30. 10 — 8. 11. 1941.²*

A.) *Opšte:*

Smirivanje zemlje napreduje. Usled akcije čišćenja koju je preduzela 342. peš. divizija severno od Valjeva,³ neprijatelj je bio prinuđen na veće pokrete, koji su ga odveli u retko naseljene i proizvodno siromašne brdske predele. Nemačke trupe i srpska pomoćna žandarmerija preduzele su više uspešnih akcija protiv komunističkih bandi.

Pukovnik Mihailović, komandant ustaničkih četničkih grupa, koji se do sada nalazio u iščekivanju u planinama između Cačka i Valjeva, pod prinudom i pritiskom prilika, saopštio je u toku poslednjih dana da je on sada odlučio da napadne komuniste u zapadnoj, gornjoj dolini Morave.⁴ Dejstvo našeg zahteva o безусловnoj kapitulaciji njegovih jedinica, koji je upućen pukovniku Mihailoviću, mora se sačekati. Međutim, u svakom slučaju, zauzimanje stava protiv komunizma od strane Mihailovića znači slabljenje ustanika.

U Beogradu i Banatu vlada mir.

B.) *Sabotaže i prepadi:*

Kao rezultat oštrog zahvatanja očitava se slabljenje aktivnosti bandi. Izvan područja većih borbenih dejstava, neprijatelj nije preduzimao akte sabotaže na pruži Beograd — Stalac; jedino je vršio neka beznačajna zaprečavanja na drumo-

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501', r. 250, s. 1224-7.

² O tadašnjoj situaciji vidi i dok. br. 215, 217, 218, 220, 222, 223, 225, 228, 230 i 232.

³ Vidi dok. br. 219.

⁴ O napadu četnika na partizane u zapadnoj Srbiji i hapšenju pripadnika i simpatizera NOP-a vidi dok. br. 230; Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 70: saopštenje Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije oid 4. novembra 1941.

vima. Bila su svega 4 akta sabotaže na železničkim prugama Stalać — Niš — Vranje⁵ i Niš — Pirot.⁶ U istom području izvršeno je više prepada na opštine.

C.) *Situacija kod neprijatelja:*

1.) *Severozapadni prostor:*⁷ Izveštaji s početka ovog meseca potvrđuju dosadašnje shvatanje da se južno od Save a severno od Valjeva mora nalaziti veća neprijateljska grupa (2000 ljudi ili više). Borbeni dodir usledio je na odseku Dobrave (front neprijatelja prema severozapadu) i na odseku Uba (front neprijatelja prema jugu i jugoistoku).

Glavnina protivnika, koja je oko 3. 11. bila skoncentrisana oko Koceljeva, prema naknadno primljenim izveštajima, izvukla se — neposredno pred akciju 342. pešadijske divizije — isprva ka jugozapadu, u predeo 12 km zapadno od Valjeva. Na osnovu novih zapovesti iz štaba korpusa došlo je još do dodira sa jačim neprijateljskim snagama na liniji Šermetovac (18 km severozapadno od Valjeva) — Rabas (11 km severozapadno od Valjeva), pri čemu je neprijatelj izgubio u borbi oko 100 mrtvih. Čini se da je ova neprijateljska grupa predstavljala jaču zaštitnicu glavnine neprijatelja koja se izvukla ka jugu. Moguće je da se neprijatelj i dalje izvlači preko planine u južnom pravcu, ka Rogaćici, kako bi tamo ostvario priključak na glavni komunistički centar Užice. Također je moguće izvlačenje neprijatelja u jugozapadnom pravcu, prema Ljuboviji.

Slabiji delovi neprijatelja izvukli su se iz prostora Koviljača u zapadnom pravcu. Može se pretpostaviti da su neke od ovih bandi odstupile u planinu Cer.

U planini Cer ponovo su se pojavile partizanske bande, koje su delom već pri kraju meseca iz prostora oko Krupnja opet odstupile ka severu. Nekoliko manjih bandi navodno je preduzelo prodore u Mačvu.

2.) *Zapadna Morava (borbeno područje oko Kraljeva):**

1. 11. preduzeo je neprijatelj iz zapadnog pravca tenkovski nalet na Kraljevo, pri čemu je — potpomognut artiljerijom — uspeo da prodre u sam grad.

Posle ovog prodora, neprijatelj nije preduzimao nikakve napade u ovom prostoru.

⁵ Ove diverzije, 2 i 2/3. novembra 1941, izveli su delovi Kukavičkog i Topličkog NOP odreda (»Hronologija«, str. 159).

⁶ Ovu divetrziju (oštećenje pruge i napad na žel. st. Sićevo) izvršili su, 6. novembra 1941, delovi Nišavskog i Ozrenskog NOP odreda »Hronologija«, str. 159).

^{7, 8, 9} i ¹¹ O (situaciji ina ovim područjima vidi dok. br. 222 i 232.

Od neprijateljske grupe Vukašinića, koja je stajala jugoistočno od Kraljeva i čija je jačina označena sa približno 2000 ljudi, izgleda da je najmanje polovina pomena u severozapadnom pravcu, preko Ibra napred, i da se prikuplja na levoj obali Ibra, na Konarevu (7 km. jugozapadno od Kraljeva). Najnoviji vazduhoplovni izveštaj saopštava da se jugozapadno od Konareva, na pruži Raška — Kraljevo, obavljaju istovari, po svemu sudeći — materijala.

Drum Kraljevo — Trstenik je slobodan od neprijatelja.

Slika neprijatelja u ovom borbenom prostoru pruža ukupan utisak da je neprijatelj napustio svoje napadne namere na Kraljevo i da priprema zatvaranje komunikacija od Kraljeva ka Užicu i od Kraljeva ka Raškoj.

3.) O partizanskim grupama koje se nalaze u Šumadiji,⁹ na prostoru *južno od Beograda* i *južno od Obrenovca*, pribavljena su dalja obaveštenja iz pronađenih pismenih materijala. Navodno postoji Jedinствeno borbeno vodstvo — Glavni štab narodnooslobodilačkih partizanskih odreda,¹⁰ sa odredskim grupama i sledećim potčinjenim odredima:

Kosmajski partizanski odred (oko 400 ljudi), u srezu kosmajskom,

Šumadijski partizanski odred na prostoru Arandjelovac — Palanka,

Posavski partizanski odred (3 bataljona), čija je glavnina učestvovala u neprijateljskim operacijama oko Koceljeva.

Formacije su jako oslabljene. Zajedničko vođenje ne dolazi do izražaja.

4.) *Predeo južno od Dunava:* Veći broj vrlo uspešnih akcija nemačkih jedinica i srpske pomoćne policije naneo je komunističkim bandama — koje se nalaze istočno i jugoistočno od *Požarevca* — osetne gubitke.

Neprijatelj je 2. 11. istočno od Požarevca minirao mostove koji između Salakovca i Dunava preko Mlave vode ka istoku. Ova mera pokazuje da se bande koje stoje na prostoru Rabrovo — Neresnica osećaju ugroženim usled pojačane pojave naših snaga.

Bande koje je, navodno, trebalo početkom ovog meseca pomeriti preko Majdanpeka ka istoku — nisu došle do izražaja u prostoru Majdanpeka.

četnička grupa Anđelka Krajinskog¹² (80 ljudi), koja je do sada saradivala sa nemačkim jedinicama, razoružana je, pošto je njen rukovodilac pobegao na rumunsko područje.

¹⁰ Glavni štab NOP odreda Srbije

¹² Taj četnički vojvoda je pristupio Pećancu i napadao partizane u istočnoj Srbiji, naročito Krajinski NOP odred (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 32 i 38).

5.) *Južni prostor*:¹³ Nove bande pojavile su se oko Aleksinca i istočno od Sićeva (15 km istočno od Niša).

U vreme na koje se odnosi ovaj izveštaj bila su tri prepada ustanika na bugarsko obezbeđenje železnice.

Raspodela: Za opunomoćenog komandanta u
B-1, feld-i Srbiji, načelnik štaba
krajskomandanturama **Pemsel**

BR. 234

IZVEŠTAJ 342. PEŠADIJSKE DIVIZIJE OD 12. NOVEMBRA 1941. OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U SRBIJI O IZVEDENIM OPERACIJAMA PROTIV PARTIZANA U SEVEROZAPADNOJ SRBIJI I BORBENOJ VREDNOSTI SOPSTVENIH TRUPA¹

342. PEŠADIJSKA DIVIZIJA Div. Gef. St., 12. 11. 41.
Odelj. Ia, br. 879/41. pov.

POVERLJIVO

Predmet: Bobrena vrednost trupe.

OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U SRBIJI

- 1.) Divizija — iskrkana od 20—24. 9. 41 već je 48 dana angažovana, i to:
zauzimanje Šapca ²	od 23. 9 — 27. 9.
operacija Mačva	od 28. 9 — 8. 10.
operacija planina Cer ³	
piregruipisanje snaga	od 9. 10 — 10. 10.
pravac sever—jug	od 10. 10 — 12. 10.
pravac jug—sever	od 13. 10 — 16. 10.

¹³ U južnoj Srbiji su se nalazili Rasinski, Kukavički, Ozrenski, Toplički, Nišavski, Vranjski, Babički i Kopaonički NOP odred (VIG, br. 4, 1966, str. 20).

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-315, r. 2130, s. 365-6.

² Vidi dok. br. 165 i il70.

³ Vidi dok. br. 185.

operacija Krupanj, Valjevo ⁴	
pregrupisanje snaga	od 17. 10 — 19. 10.
Krupanj	od 20. 10 — 21. 10.
Valjevo	od 22. 10 — 26. 10.
povratak u garnizone	do 28. 10.
U garnizonima Valjevo, Lajkovac, Ub	od 29. 10 — 2. 11.

Operacija Šabac, Valjevo ⁵	
pregrupisanje snaga	3. 11
izvođenje	od 4. 11 — 9. 11.

Dani između operacija, od 29. 10. do 2. 11, bili su u tolikoj meri opterećeni, i to Uređenjem loših smeštajnih prostora, službom osiguranja i operacija u cilju izviđanja, da se o odmoru ne može govoriti.

- 2.) Operacijama je bitno naudilo vreme, koje je do 11. 10. bilo vrlo toplo i sa mnogo prašine.

Posle toga, od 28 dana, 21 dan je padala kiša, uz to blatnjavi drumovi, jako raskvašeni putevi, kao i teren pokraj puta, a mnogi i neprohodni.

Planine Cer i Iverak, kao i planine severno od Krupnja, sa obe strane puta Loznica — Valjevo i puta Valjevo — Koceljevo, zahtevale su od trupe, koja je najčešće bila na terenu, savlađivanje velikih visinskih razlika.

Smeštajne prilike bile su većinom loše. Veliki deo divizije za vreme kiša bio je upućen na bivačevanje.

- 3.) Zdravstveno stanje, posle svega ovoga, ne može se okarakterisati kao dobro. Trupa je svakako fizički vrlo umorna. Obuća, odeća, naoružanje i oprema, zbog skoro neprekidnih dejstava, koja su uslovlila velika prljanja i habanja, nisu mogla u dovoljnoj meri da se održavaju u ispravnom stanju i da se zadržavaju, naročito komora sa ličnom opremom skoro nije mogla stići do jedinica.

Specifičnost i trajanje dejstava (pročešljavanja, pretraživanja, streljanja i život na terenu) počinju negativno da se odražavaju na disciplinu i opšte držanje trupa.

Diviziji je hitno potreban pogodan duži odmor kako bi ponovo uspostavila borbenu vrednost, sprovela naredeno zaštitno cepljenje i završila terapiju protiv malarije.

Dr Hinghofer

⁴ Vidi dok. br. 197.

⁵ Vidi dok. br. 219.

IZVEŠTAJ KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 14. NOVEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI I O SOPSTVENIM NAMERAMA U SRBIJI I NDH¹

Strogo poverljivo!

Teleprinterom

Dostavljeno:

- 1) OKW, WFSt, Odelj. L.
- 2) OKH, Gen. St. d. H. /Oper. odelj.
- 3) Ob. d. L. Gen. St. d. L.

Kratak pregled situacije na prostoru komandanta oružanih snaga na Jugoistoku

1) Srbija:

U Beogradu i Banatu mir.² U većem delu Srbije raste otpor stanovništva protivu ustanika. Ustanički vođa Mihailović pppndio je opunomoćenom komandantu u Srbiji svoje bande³ zajedničEu"50rbu protivu^jsomnntetgf Pofmda jeödbijena uz zahtev za~bežušTovnu kapitulaciju.~Uđgovbr "JOŠnnije dÖbrfen7TQpitulaaju"ne~Ereba očekivati. Mihailovićeve bande jednim delom već se bore protivu komunista.⁴ Ova činjenica né menjanistau pogledu zäEteva za bezuslovnu kapitulaciju. Akcija čišćenja 342. divizije severno od Valjeva nije imala očekivani uspeh. Ustaničnici su odstupili na jug i jugozapad. Na planini Cer ponovo male bande, koje su iz rejonu Krupnja opet prodrle na sever. Bande Mihailovića su kao i do sada, u rejonu Užice — Cačak, južno od Valjeva. To je verovatno u vezi sa jačom komunističkom grupom u dolini gornjeg toka Zapadne Morave. Ovde se opet vode borbe za Kraljevo. U rejonu južno od Beograda i južno od Obrenovca pojedinačne ustaničke grupe komunističkog karaktera; nastoji se da se otkrije njihovo zajedničko rukovodstvo. Južno od Požarevca nalaze se takođe ko-

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV,T-312, r. 452, s. 80367114).

² Vidi Zbornik, tom I, knj. 20, dok. br. 27: pismo Okružnog komiteta KPJ za južni Banat od 14. novembra 1941. partijskim i skojevskim organizacijama O jačanju organizacija i širenju ustanka.

³ Vidi dok. br. 232 i 236.

⁴ Vidi dok. br. 236, objašnjenje 14, 17 i 19.

munističke bande i u novije vreme pojedinačne manje bande istočno i južno od Niša. Smanjen je broj akata sabotaže i prepada, sem što su sve češći prepadi na železničke pruge Niš — Sofija i Niš — Skoplje. Pojedinačne akcije 714. i 717. div. imale su dobar uspeh. Razlog opadanju broja akata sabotaže i prepada leži kako u akcijama trupa i pojačanom hapšenju komunista, slobodnih zidara i Jevreja, tako i u početku zime. Sa ponovnim oživljavanjem mora se računati.

Namere: Po pristizanju 113. divizije, krajem novembra čišćenje doline Zapadne Morave i prostorije severno od nje nastupanjem 113. div. sa linije Jagodina — Kruševac ka zapadu u sadejstvu sa 342. div. koja će nastupati iz rejonu Valjevo na jugoistok. Izvlačenje 125. pp radi prebacivanja na Krit počev sa 20. 11. Ojačanje obezbeđenja glavne železničke pruge i glavnog puta izradom fortifikacijskih objekata i lokalnim akcijama čišćenja. Na glavnim putevima i železničkim prugama stvoriti sa obe njihove strane slobodne zone široke 500 m i završiti izradu stražarskih kula na železničkoj pruzi Beograd — Niš i kod važnih postrojenja u Beogradu. Pojačanje bugarskog obezbeđenja železničke pruge Niš — Piroć i Niš — Skoplje upotrebom težeg naoružanja i još jednog bugarskog bataljona. Ponovno uspostavljanje srpske uprave u luku Sava — Drina.

2) Hrvatska:

Opšte stanje ustanka se pooštava prelaskom ustanika iz Srbije u Hrvatsku. Glavne oblasti ustanka su oko Sarajeva, u rejonu Tuzla — Doboj i u rejonu Banjaluke. Povećan broj prepada na železničku prugu Beograd — Zagreb. Italijani su poseli Višegrad.⁵ Italijanski zahtev da se hrvatske trupe povuku iz Višegrada odbijen je.

Namere: Pojačati obezbeđenje železničke pruge Beograd — Zagreb, po potrebi i po ceni slabljenja nemačke posade u unutrašnjosti zemlje. Akcija čišćenja zapadno od železničke pruge Sarajevo — Visoko.

3)

⁵ Italijani su ušli u Višegrad 7. novembra 1941. na osnovu saglasnosti Vrhovne komande Vermahta od 30. oktobra 1941. i predloga nemačkog generala u Zagrebu, kao i Saglasnosti komandanta oružanih Snaga na Jugoistoku, koji je napomenuo da on nema nikakvih zamerki na italijansko posedaње Višegrada, Međeđe i Ustiprače, ukoliko je tim saglasna vlada NDH. Međutim, posle ulaska (u Višegrad, Italijani su odmah bezuslovno zahtevali povlačenje iz grada snaga NDH, što je bilo protivno dogovoru (AVII, NAV-T-501, r. 251, s. 396-9).

⁶ Izostavljeni itekst ,se odnosi na Grčku.

4) Komandant oružanih snaga na Jugoistoku smatra da je u narednim mesecima, sem 113. divizije, nužno dovođenje i ovih snaga:

još jedne divizije u Srbiju,
jedne divizije u Hrvatsku.

Posle obrazovanja tvrđavske divizije na Kritu, poželjno je da se za rejon Soluna pristupi prebacivanju neophodne divizije počev od polovine januara.

5) Komandant oružanih snaga na Jugoistoku namerava da ubuduće zbirni izveštaj o situaciji dostavlja približno polumesečno.

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku
(K-a 12. A), Ia
Br. 2280/41. od 14. 11. 41.

Tačnost overava:
Jug.
generalštabni major

u ... čas.

BR. 236

IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG CENTRA VERMAHTA U BEOGRADU OD 14. NOVEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O ODNOSU ČETNIKA DRAŽE MIHAILOVIĆA PREMA NOP-u, O PREGOVORIMA PREDSTAVNIKA VERMAHTA I DRAŽE MIHAILOVIĆA I O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U SRBIJI¹

Ured za analize — inostranstvo Beograd, 14. 11. 1941.
Br. 712/41. Az. B, Ib.

OKW — INOSTRANSTVO VIII

Berlin

Predmet: Stanje u Srbiji.

Na srpskom ustaničkom području sada se situacija raščišćava utoliko što se komunistički partizani i srpske nacionalne ustaničke snage jedni od drugih odvajaju. Do sada je, delimično zbog spajanja komunističkih, panslavističkih i srpskih idejnih pogleda kod velikog dela ustanika, a delimično

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-77, r. 1934, s. 6506108-15.

iz taktičkih razloga, postojala saradnja pojedinih grupa,² koja izgleda da se sada okončava.

Pretežnim delom srpski nacionalno opredeljenih ustanika komanduje generalštabni pukovnik Dragoljub (Draža) Mihailović (uporedi Ured za analize-inostranstvo br. 691, 695, 701/41, prilog 1),³ koji raspolaže dobro disciplinovanim i naoružanim odeljenjima, među kojima i nerazoružanim ili ponovo naoružanim ostacima jugoslovenske vojske (uporedi teleks Uredu za analizu — inostranstvo iz Zagreba od 27. 4. 41. o ponovnom naoružanju ostataka neprijatelja u prostoru Užice — čačak od strane armijskog generala Ilije Brašića, ranijeg komandanta 3. armije u Skoplju),⁴ i ima svoje glavno sedište negde na području planine Maljen. Njemu su bliska odeljenja generala⁵ Dangića⁶ u prostoru planine Romanije, jugoistočno od Sarajeva, dakle, na bosanskom području.⁷

Mihailović — očigledno iz taktičkih razloga — dugo vremena nije nastupio protiv komunista, iako on sam nikada nije bio komunist. Sadašnji srpski predsednik vlade general-pukovnik Milan Nedić čak i tvrdi u jednom »objašnjenju« od 12. 11. 1941, koje je objavljeno putem agencije Rudnik (uporedi Donaucajtung [Donauzeitung] od 13. 11. 1941, str. 4), da je Mihailović sklapao pismene sporazume sa komunističkim partizanima.⁸ Stav Mihailovića prema Nedićevoj vladi bio je najviše vremena uslovljen pretpostavkom da bi se pod određenim uslovima moglo voditi računa o zahtevima nemačke okupacije ako nemački okupacioni Vermaht sam preuzme upravu, ali da je stvaranje srpske vlade pod nemačkim tutorstvom nedostojno i neprihvatljivo. Nadalje, sadašnji šef žandarmerije⁹ pod Nedićem treba da je Mihailovićev protivnik, a ovaj bi rado video kada bi mesto šefa žandarmerije bilo u rukama generala Tomića.¹⁰ To je moglo nepovoljno uticati na lične odnose između Nedića i Mihailovića, koji su putem jednog ilegalnog ofi-

² Vidi dok. br. 153.

³, ¹², ¹³, ¹⁵, ²¹, ⁷², ²³, ²⁹ i ³⁴ Redakcija tim prilozima ne raspolaže. -

⁵ Pogrešno; treba: majora.

⁴ Jezdimir Dangić, žandarmerijski major osuđen je na smrt i streljan u Sarajevu avgusta 1947. godine.

⁷ U drugoj polovini avgusta 1941. D. Mihailović je žandarmerijskog majora Jezdimira Dangića uputio u istočnu Bosnu radi organizacije četničkih odreda na tom području (AVII, Ca, reg. br. 1/3, k. 174: naredba komandanta Bosanskog četničkog odreda od 17. avgusta 1941). O majoru Dangiću vidi i Zbornik, tom IV, knj. 2, dok. br. 57 i VIG br. 2/1972.

⁸ Vidi do(k. br. 220.

⁹ Verovatno Stevan Radovanović, general (AVII, Nda, reg. br. 2/3-1, k. 52).

¹⁰ Miroslav

cirskog udruženja sve do poslednjeg vremena navodno bili u međusobnoj vezi, kao i sećanje na događaje iz vremena kada je Nedić bio jugoslovenski ministar rata," pa je, zbog samovoljnog držanja tadašnjeg šefa štaba za utvrđivanje (30. 4. do 17. 12. 1939), pukovniku Mihailoviću od 1. 11. 1939. uz kaznu od 30 dana zatvora počev od 3. 11. 1940. dodao ponovnu kaznu od daljih 30 dana zatvora. Mihailović je 1939. g. bio kažnjen zbog toga što je: »u jednom pismu šefu obaveštajnog odeljenja Glavnog generalštaba stanje aktivnih trupa kao i ostale odnose u Sloveniji predstavio preterano pesimistički.« (Uporedi Ured za analize — inostranstvo, br. 691/41, str. 4).¹²

Dangić je od početka prema komunistima zauzeo odlučniji stav nego Mihailović. Njegov cilj u odnosu na nemačke okupacione vlasti u pograničnoj staroj Srbiji bio je očigledno da zajedno sa njima nastupi protiv komunizma i da time obezbedi slobodno zaleđe radi suzbijanja hrvatskih ustaških jedinica na srpskim oblastima Bosne. (Uporedi uz to dostavljen lektak bosanskih četnika na pi. Romaniji od 2. 9. 1941. uz akt Ureda za analize br. 653/41).¹³ Dangić je zbog toga češće demonstrativno pokazivao svoju želju da se sa Nemicima složi. Tako se o njemu priča da je, između ostalog, dao da nastupaju jedinice u cilju iskazivanja počasti nemačkim oficirima.

Početak novembra 1941. došlo je do otvorenog sukoba između četnika pod komandom Mihailovića i komunista.¹⁴ Pre-

" Opširnije o radu Milana Nedića u bivšoj Kraljevini Jugoslaviji vidi Zbornik dokumenata »Aprilski rat 1941«, VII, Beograd, 1960, dok. br. 122, objašnjenje 3.

¹² i ¹³ Vidi dok. br. 233. Otvoreni Sukobi su počeli kada EU četnici u Požezi, krajem oktobra 1941, ubili Milana Blagojevića, komandanta 1. šumadijskog NOP odreda (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 68 i 69), i kada su, 1. i 2. novembra 1941, napali Užice, koje su branili delovi Užičkog NOP odreda (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 72). Opširnije o tome vidi plan napada četnika DM na Užice (AVII, Ca, reg. br. 6/1, k. 50) i zapovest Požeškog četničkog odreda od 1. novembra 1941 za napad na Užice (AVII, Ca, reg. br. 5/1 i 7/1, k. 50). U prvoj polovini novembra četnici DM, su u Ivanjici, napali Moravičku četu Užičkog odreda (Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 69 i AVII, a. NOP, reg. br. 7/23, k. 1641, reg. br. 2—3, k. 1983), zatim, između Kraljeva i Čačka, mučki napali posadu i prateći vod partizanskih tenkova (AVII, a. NOP, reg. br. 1/1, k. 1983); »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. I, str. 116). Po naređenju Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije, delovi Užičkog i Čačanskog NOP odreda su napali četničke i 3. novembra 1941. zauzeli Požegu (AVII, a. NOP, reg. br. 5/4. k. 1983; »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. I, str. 116). Četnici DM su do 16 časova 7. novembra 1941. predali ultimatum Štabu Čačanskog NOP odreda: da se partizanska posada Čačka preda s celokupnim naoružanjem, ili će, u protivnom, oni grad staviti pod artiljerijsku vatru (AVII, Ca, reg. br. 21/3, k. 15a). Štab Čačanskog NOP odreda je odbacio ovaj ultimatum, a četnici DM su zatim napali Čačak, ali su, u tročasovnoj borbi, bili poraženi (Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 73; a. NOP, reg. br. 1/1, k. 1983; Arhiv Muzeja

ma vesti komunističkog partizanskog slobodnog predajnika¹⁵ na srpskom jeziku od 9. 11. 1941 (uporedi uz to »radio-izveštaj 9. 11. 1941. o širenju vesti na srpskom jeziku« propagandnog odeljenja »S« radio-grupe vojnog komandanta, koji je dostavljen od strane Ureda za analizu — inostranstvo, br. 705/41)," komunistički komesari su navodno na pojedinim područjima pokušali novu teritorijalnu raspodelu, što je zbog primenjenih metoda dalo povoda za ustanak seljaka, koji je ubrzo bio pomognut od strane Mihailovićevih ljudi kao i dobrovoljačkih jedinica, i konačno i od strane nemačke vojske. Mihailovićevi ljudi uništili su pri tom kod Mionice i Ljiga komunističke bande, imali oko 500 zarobljenika i zaplenili velike količine ratnog materijala. 150 komunista predato je nemačkim trupama.¹⁷ Komunistički partizanski slobodni predajnik izvestio je o tome 9. 11. 1941. na srpskom jeziku između ostalog:

»Ono što nam je zadalo najteži udarac je besramna izdaja četnika, odreda pukovnika Draže Mihailovića, koji su se do sada u zajednici sa nama borili protiv neprijatelja. Po zapovesti Dražinoj, oficiri i komandanti naredili su vojnicima da se ne bore protiv napadača, već da ostanu neutralni. A najsramnije je da su pojedini Dražini komandanti stupili u vezu sa neprijateljem i sporazumeli se da se zajedno sa njim bore protiv naših drugova partizana. Naši drugovi nisu ništa znali o toj izdaji i o toj podlosti i dugo nisu imali pojma šta se u stvari dešava. Kada su se osvestili, u mnogim slučajevima bilo je već prekasno. Mnogi su ubijeni, mnogi razoružani i to od strane drugova sa kojima su do tada delili svako dobro i zlo,...«.

(Uporedi radio-izveštaj propagandnog odeljenja »S«, grupa Beograd, od 9. 11. 1941. dostavljen sa br. 705/41. Odelj. za analize — inostranstvo).¹³

NOB, Čačak, mikrofilm, snimak 2/749-753). Četnici DM su napali 7. novembra 1941. G. Milanovac, koji su branili delovi Čačanskog i JI. Šumadijskog NOP odreda. Četnici su na prevaru razoružali 7. četnu 1. šumadijskog NOP odreda i delove Čačanskog NOP odreda, odveli ih u s. Braiče i, kasnije, u s. Slovac, gde su ih predali Nemicima, a ovi su ih streljali (AVII, a. NOP, reg. br. 1/1, k. 1983, reg. br. 11-20/4, k. 1985). Međutim, delovi Čačanskog NOP odreda su 8. novembra napali četnike i ponovo zauzeli G. Milanovac (AVII, a. NOP, reg. br. 1/1, k. 1983). Opširnije o ovim sukobima NOP odreda i četnika DM vidi »Užice 1941«, str. 176—177, 179—187, 194—242; Dragojlo Dudić »Dnevnik 1941«, Prosveta, Beograd, 1957, str. 244—246).

¹⁵ Redakcija nije mogla utvrditi na koju se radio-stanicu misli, jer su tih dana otpočele da rade dve radio-stanice: »Slobodna Jugoslavija«, koja se nalazila u SSSR-u, i partizanska radio-stanica, koja se nalazila u Srbiji (»Naprijed«, organ KHP Hrvatske, br. 79, od 16. novembra 1944; Vlado Strugar, n.d., str. 69).

Akcija Mihailovića protiv komunista treba da je još u toku.¹⁹ Nju treba da prati dopunska akcija generalštabnog majora Dangića iz Bosne.²⁰

U mestima Užice i čačak, koja su zauzeli komunisti, došlo je povodom povlačenja Mihailovića do klanja srpskih nacionalista, kako se to zahtevalo od strane partizanskog slobodnog predajnika 9. 11. 1941. (Uporedi br. 705/41. Odeljenja za analize-inostranstvo se radio-vešču od 9. 11. 1941:²¹ »Izbacite Dražine pristalice iz svojih redova da ne bi mogli nastaviti sa svojom izdajom... Ostajte nemilosrdni. Ubijte ove najnovije plaćenike, te životinje u ljudskoj spodobi...«, kao i br. 708/41. sa radio-vešču od 10. 11. 1941).²²

Mihailović treba da sada pokrene akciju protiv Užica, gde se navodno nalazi celokupno rukovodstvo komunista, a zbog čega treba da se stavi u izgled i bombardovanje sa nemačke strane. U kontaktima sa nemačkim okupacionim vlastima koji su niže opisani Mihailović je navodno molio da mu se stavi na raspolaganje 100.000 metaka da bi mogao nastupiti protiv Užica.

Ovakav kontakt koji potiče od Mihailovića demantovan je još 10. 11. 1941. Londonskim radijem, koji je očigledno bio jako siguran u Mihailovića. Javio je:

»Srpski patrioti nastavljaju borbu iza nemačkog fronta. Rezultat te borbe bio je da su Nemci pozvali vođu patriota u Beograd da bi sa njim pregovarali, a ovaj, Draža Mihailović, ne puzi pred Nemcima kao Nedić. On je odbio da se upusti u pregovore dokle god Nemci ne napuste Srbiju«.

(Uporedi dostavljeni radio-izveštaj od 10. 11. 1941. sa br. 708/41. Uredba za analize — inostranstvo).²³

12. 11. 1941. britanski radio iz Kaira je izvestio na srpskom jeziku: »General Nedić treba da sa pukovnikom Dražom Mihailovićem započne pregovore. Ovaj se saglasio da obustavi neprijateljstva, ali pod uslovom da Nemci napuste Srbiju a ostave okupacione trupe samo u Beogradu i Nišu«. (Uporedi radio-izveštaj od 12. 11. 1941. dostavljen sa br. 711/41. Uredu za analize — inostranstvo).²⁴

Suprotno ovakvom prikazu činjenica je da su pre oko 14 dana konjički kapetan Mitrović,²⁵ koga je izaslao Mihailović, i pukovnik Pantić,²⁶ čije je sedište u Beogradu, tražili da se

²⁰ Draža Mihailović je naredio majoru Jezdimiru Dangiću da svoje snage iz Bosne prebaci u Srbiju (AVII, Ca, reg. br. &/2, k. 170).

²⁵ Nenad

²⁶ Branislav

započnu pregovori sa opunomoćenim komandantom u Srbiji. U noći između 11. i 12. 11. 1941. našli su se u okolini Mionice opunomoćenici komandanta u Srbiji sa pukovnikom Mihailovićem.²⁷ Ured za analize — inostranstvo u Beogradu uspeo je da na kratko vreme pre toga pribavi fotografije i tačne podatke o ličnosti pukovnika Mihailovića i njegovog navodnog adutanta majora Paloševića²⁸ i da ih preda komandantu u Srbiji i Vermahtovoj stanici za vezu (uporedi Ured za analize — inostranstvo broj 691, 695 i 701/41).²⁹ Tom prilikom Mihailovića nije pratio Palošević, nego major Mišić,³⁰ sin umrlog vojvode (= maršala) Mišića³¹ (uporedi uz to pismo generala Simovića³² vojvodi Mišiću iz svetskog rata koje je podneo Ured za analize — inostranstvo pod broj 298/41, tačka II).³³ Pomoćnik komandanta u Srbiji je navodno tražio prvo bezuslovnu kapitulaciju, na što Mihailović nije pristao, nego je objasnio odnosè. Pregovori navodno do sada nisu prekinuti.

U pregovorima trebalo je da se pođe od razmišljanja da li bi trebalo Mihailoviću u datom slučaju odrediti neku vrstu roka za proveru, da li se bori protiv komunista, da bi se prilikom njihovog uništavanja štedela krv nemačkih vojnika. Za da li će se područja očišćena od kojiunista..prepustiti na upravu Mihailoviću~pod nemačkom kontrolom i eventualrio da se dej-**"šfvujfe" ü~prāvcu sporazuma** između Nedića, sadašnjeg srpskog predsednika vlade, i Mihailovića, koji se međusobno neprijateljski odnose iz gore navedenih razloga a možda i zato što Nedić sluti da mu je Mihailović, koji ima mnogo pristalica, rival koji bi mogao da ga zameni.

Ako se sa Mihailovićem ne bi postigla takva saglasnost ili Mihailović ni nadalje ne bi pristao na bezuslovnu kapitula-

²⁷ Pregovori Draže Mihailovića sa predstavnicima Vermahta održani su u s. Divcima (kod Valjeva) 11. novembra 1941. Organizaciju susreta su izvršili pukovnik Branislav Pantić i kapetan Abvera dr Jozef Mati (vidi dok. br. 232; dr Jovan Marjanović, »Cetničko-nemački pregovori u selu Divcu 1941«, Zbornik Filozofskog fakulteta, X-1, Beograd, 1968; VIG, br. 2/1970, str. 78—79, 82—85). Na tim pregovorima Draža Mihailović je izložio svoje stavove i zahteve, rekavši da je njegova borba isključivo usmerena protiv komunizma, a što je u interesu i Nemaca, i da zato od Okupacionih nemačkih snaga traži da sadejstvuju, s tim što bi njegovi odredi imali punu slobodu akcije i što bi od strane nemačke komande bili potpomognuti oružjem i municijom. Opširnije o ovome vidi BoraM. Karapandžić: »Građanski rat u Srbiji (1941—1945)«, Klivland, Ohajo, Sjedinjene Američke Države, 1958, str. 132—140, 154—157.

²⁸ Miodrag

³⁰ Aleksandar

³¹ Živojin

³² Dušan

³³ Taj dokument redakcija nije pronašla.

ciju, onda bi prvo trebalo računati sa borbama protiv Mihailovićevih ljudi a posle njihovog savlađivanja sa daljim borbama protiv komunista, čije snage sada bäre na nekim područjima savladava, odnosno vezuje Mihailović. Nadalje treba u novije vreme računati sa klanjem nacionalnih elemenata, naročito među seljaštvom i to od strane komunističkih partizana, a ako ne dođe do smanjivanja njihovog broja to bi moglo imati trajne nepovoljne posledice za ionako manjkavo snabdevanje područja koja se nalaze čvrsto u nemačkoj ruci, pre svega Beograd.

Pošto su pregovori sa Mihailovićem došli do izvesnog mirovanja, sadašnji srpski predsednik vlade general-pukovnik Milan Nedić dao je da se 12. XI 1941.³⁴ putem agencije Rudnik objavi sledeće »Objašnjenje«, koje je već napred citirano:

»U ponedeljak uveče je Londonski radio govorio o političkom stanju u Srbiji i pri tome izneo neistinitu tvrdnju da su nemačke vlasti pregovarale sa Dražom Mihailovićem. Istina je suprotno! Draža Mihailović je poslao svoje zastupnike kako k meni tako i nemačkim vlastima da bi sa njima pregovarao. Nemačke vlasti su odbile bilo kakve pregovore sa njegovim posrednicima i postavile zahtev da se Mihailović sam pojavi i bezuslovno kapitulira.

Uz to konstatujem: kada sam preuzimao vladu pokušao sam da pod svojim rukovodstvom ujedinim sve nacionalne srpske krugove za spas Srbije, da bi štedeli srpsku krv i u tom cilju sam pregovarao kako sa Kostom Pećancem tako i Mihailovićem. Košta Pećanac je pokazao toliko ljubavi prema svojoj domovini da se odmah izjasnio da je spreman da udovolji mojoj želji. Naprotiv Draža Mihailović je prividno pokazivao kao da takođe hoće da saraduje, pa je čak dobio od mene i novaca, ali je zatim saradivao sa komunistima, a imam čak i dokaze o tome da je sa njima sklopio i pismene sporazume. Ako se Radio-London zalaže za Dražu Mihailovića, onda je time dat najbolji dokaz da on radi po engleskim instrukcijama za Moskvu i komuniste. Nemački Vermaht mu je zbog toga dao odgovor kakav jedino takav čovek i zaslužuje. Za nas Srbe je on zbog toga postupka neprijatelj kao svaki komunist.«

Nasuprot tome sudu se čuje da je Ljotić,³⁵ vođa srpskih nacionalsocijalista, koji doduše ima predsednika svoje linije

³⁴ Vidi dok. br. 189.

³⁵ Dimitrije

u sadašnjoj srpskoj vladi ali on lično nije u njoj, stupio u vezi sa Mihailovićem.

U zaključku se ukazuje na to da gore pomenuti komunistički partizanski slobodni predajnik poslednjih dana na srpskom jeziku počinje da zauzima otvoreno stanovište protiv Engleske i njene politike i time ostvaruje interesantan zaokret. Tako je u njegovoj vesti od 11. 11. 1941. između ostalog, rečeno:

»Londonska štampa i londonski radio ovih dana donose brojne izveštaje o borbama srpskih četnika, o kojima se kaže da su zauzeli velike delove Srbije, da su izvršili mnogobrojna akta sabotaže i da su paralisali celokupni saobraćaj. O pukovniku Draži Mihailoviću se kaže da je odbio zahtev srpskih vlastodržaca za saradnju i da je izjavio da on sa njima neće saradivati dok se nemačke trupe još nalaze u Srbiji. Sve je to, međutim, sasna drska laž. Uspeh nije postigao Draža Mihailović, ni njegovi ljudi, već naše partizanske jedinice. Naše jedinice su te koje su izvršile akta sabotaže i paralisale saobraćaj. Naše jedinice su te koje su sve opustošile kako neprijatelj nigde ne bi ništa našao. Draža i njegovi ljudi su u toj borbi zatajili. Oni su prešli sadašnjim vlastodržcima i okrenuli se protiv nas. Naše jedinice moraju sada da se bore sem protiv drugih neprijatelja još i protiv izdajnika Draže i njegovih plaćenika. Njihova borba vodi se svuda sa uspehom.

Zašto Englezi i sada rade tako, zašto iskrivljuju činjenice i događaje predstavljaju lažno, kada se nalaze u ratu protiv Nemačke? O tome vam daje obaveštenje naš raniji izveštaj povodom Nedićevog govora. Mi se sa Nedićem slažemo da oni tamo u Londonu stvarno imaju isušene mozgove, da su egoisti bez srca i duše. Tome bi imali još da dodamo da oni ni za koga na svetu sem za sebe same nemaju razumevanja. Neka propadne ceo svet, samo ako mi ostanemo u životu. To je lozinka Engleza-Sa tllirsmo^rrti- ottevriö Traröbfö" pä i" nismo~od" njiK nikada očekivali pomoć. Naše je mišljenje o nacionalsocijalističkom Berlinu, fašističkom Rimu i demokratskom Londonu opšte poznato. Nemačka, Italija i Engleska jesu i ostaju predstavnici kapitalizma i privrednog porobljavanja radnog naroda.

Zbog toga, drugovi, nemojte da poslušate ni londonski radio ni englesku štampu, jer su oni takođe naši neprijatelji...«.

(Uporedi radio-izveštaj od 11. 11. 1941. dostavljen pod br. 711/41. Uredu za analize — inostranstvo).^{3c}

Radi obaveštenja: ..³⁷
OKW/inost. VIII 2 primerka kapetan korvete
W. V. St.

BR. 237

OBRAZLOŽENJE OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 15. NOVEMBRA 1941. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O RAZMENI POHAPŠENIH OFICIRA BIVŠE JUGOSLOVENSKE VOJSKE, SARADNJI SA MILANOM NEDIĆEM KAO PREDSEDNIKOM SRPSKE VLADE I O RAZVOJU USTANKA U SRBIJI¹

Strogo poverljivo

OPUNOMOĆENI KOMANDANT O. U. 15. 11. 1941.
SRBIJI _____ o d e l j i n a > b r 527/41. str. pov?

Odelj. Ia, br. 985/41. str. pov.

Veza: Načelnik OKW/W. F. St. Odelj. L (IV/Qu)
Br. 002516/41. str. pov. 29. 10 (telegram)³

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

1) Predlog za razmenu pohapšenih nepouzdanih srpskih oficira za srpske oficire ratne zarobljenike u Nemačkoj koji se predstavljaju kao neophodni i korisni za izgradnju zemlje u borbu protiv komunista bio je odbijen od strane Vrhovne komande oružanih snaga sa motivacijom da predsednik vlade Nedić, po nemačkim nazorima, važi kao nepouzdan i ne može pretendovati na poverenje.

U tu svrhu ja konstatujem:

³⁷ Potpis nečitak.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 251, s. 263-7. Na margini originala rukom je dopisano nekoliko parafa i datuma.

⁵ Štambilj primaoca.

³ Tim dokumentom redakcija ne raspolaže.

U vreme moga preuzimanja poslova opunomoćenog komandanta u Srbiji bila je od bitnih odluka da li armijski general Nedić treba da ostane kao predsednik vlade ili ne. Posle razgovora sa načelnikom Upravnog štaba, sa opunomoćenikom za spoljne poslove i generalnim opunomoćenikom za privredu, odlučio sam se da nagovorim armijskog generala Nedića da i dalje vodi poslove predsednika vlade.

Nije bilo drugog izlaza.

Ustanički pokret beše zahvatio celu Srbiju izuzev južnih delova. 342. peš. div. beše stigla sa prvim transportima u Hrvatsku, severno od Šapca, dalje dovođenje snaga bilo je neizvesno. U prostoru između donjeg toka Kolubare i donjeg toka Morave (južno od Beograda) održavao je Nedić, sa organima svoje vlade, suštinski mir.

Zbog nedostatka snaga u ovome prostoru, ja nisam mogao uzeti na sebe da i ovde, odlaskom Nedića, stvaram nesigurnost i još veće zaoštavanje situacije.

Išlo se na to da se dobije u vremenu i da se prikupe sve snage i sredstva za bezobzirno savlađivanje ustanika. Nije se moglo odreći pomoći uticaja Nedićeve ličnosti i njegovih [pristalica] — pa i onim sa minimalnom privržnošću.

Ja sam, između ostaloga, bio suštinski saglasan i kroz poznavanje jednog memoranduma ondašnjeg ministra vojske Nedića princu Pavlu od 1. 11. 1940. koji rasvetljava stav Nedića (vidi prilog).⁴

Prema obaveštenju načelnika Upravnog štaba, naime-novanje Nedića kao predsednika vlade bilo je u svoje vreme predloženo komandantu Srbije, onda kada situacijom u Srbiji nije više mogla da gospodari komesarska vlada i kada je bilo odbijeno pojačanje nemačkih snaga. Armijski general Nedić je tada preuzeo dužnost posle dugog odbijanja i sa primedbom da i on, po svoj prilici, neće više biti u stanju da savlada komunistički ustanak.

Kada je meni bila data u ruku izvršna vlast (19. 9. 1941),⁵ Nedić se tek posle dugog razmišljanja odlučio za dalje vođenje poslova.

⁴ Taj prilog redakcija nije pronašla. Međutim, treba istaći da je memorandum tadanjeg ministra vojske i mornarice Milana Nedića bio povod za njegovo smenjivanje. Nedić je u memorandumu izložio svoje gledište o nespremnosti Jugoslavije za rat protiv sila Osovine i svoje spoljnopolitičke stavove, koji su bili identični s Ljotićevim stavovima, s kojim je inače usko saradivao. Zbog toga je Nedić optužen da priprema državni udar s ciljem da Ljotić i on dođu na vlast, te je zato 6. novembra 1940. on smenjen a Ljotić stavljen u pritvor »Aprilski rat 1941«, VII, Beograd, 1569, dok. br. 296 i 301).

⁵ Vidi dok. br. 155 i 162.

Ja sam u dosadašnjim razgovorima upoznao srpskog generala Nedića kao jednog nacionalno svesnog Srbina koji upravo misli trezveno i koji hoće da sačuva Srbiju od potpunog uništenja. Govori koje on drži srpskom narodu svedoče o njegovom stavu. Koncepti njegovih govora jedva da iziskuju kakvu korekturu od naše strane. Držanje engleske štampe i dalje je neprijateljsko protiv Nedića. Nedić se oseća kao neka vrsta »srpskog Petena«.

Armijski general Nedić, u svom dosadašnjem rukovođenju, što se tiče korektnosti bio je lojalan i svojim sredstvima protiv ustanika, uprkos mnogim teškoćama, postigao je vidne uspehe protiv komunista. Nedić je ponavljao molbe da se ustanička mesta bombarduju.

U slučaju pukovnika Mihailovića, Nedić je, na traženo stanovište, iako nije znao moje namere, sam od sebe istupao za bezuslovnu kapitulaciju pripadnika pukovnika Mihailovića.

Ja sam došao do ubeđenja da je dalje vođenje poslova predsednika vlade od strane armijskog generala Nedića bilo pravilno i da po cilju služi nemačkim interesima. Konstatacija OKW da Nedić ne može pretendovati na poverenje dolazi utoliko iznenađujuće što, po ovom pitanju, niti ja, niti načelnik Upravnog štaba, niti opunomoćenik za spoljne poslove nismo primili nikakvu orijentaciju, odnosno nismo ranije bili pitani za mišljenje.

- 2) U pitanju zamene uhapšenih nepouzdanih srpskih oficira za srpske oficire u nemačkom ratnom zarobljeništvu koji se prikazuju neophodni i korisni za izgradnju zemlje i borbu protiv komunista zauzima sledeći stav:

Ja sam smatrao neophodnim hapšenje aktivnih oficira u Beogradu, pošto je njihovo držanje prema nemačkim merama i prema vladi Nedića odbijajuće ili neprijateljsko i očigledno iz njihovih redova potiču veze sa pukovnikom Mihailovićem. Nakon hapšenja neophodno je njihovo *hitno* prebacivanje u zarobljeničke logore u Nemačkoj, pošto u Srbiji ne postoje odgovarajući zarobljenički logori za oficire i pošto bi se sa drugih zadataka morale povući jake snage za njihovo čuvanje.

Armijski general Nedić nije se protivio nužnosti hapšenja neophodnih aktivnih oficira i nije, on lično, za to postavljao nikakve uslove ili zahtevao protivusluge.

Predlog za zamenu, na molbu armijskog generala Nedića, bio mi je učinjen preko načelnika Upravnog štaba, i ja sam mu odobrio da dobije dragocene snage za izgradnju u Srbiji, ako ovo predstavljaju aktivni srpski oficiri, koji

za sada samo primaju plate praktično bez odgovarajuće naknade.

Hapšenje nepouzdanih aktivnih oficira u Beogradu sprovedeće se u narednom vremenu. Ono do sada nije nastupilo, pošto:

a) u Srbiji ne stoje na raspolaganju nikakvi odgovarajući zarobljenički logori, niti stražarske snage,

b) hapšenje oficira stoji u vezi sa rešenjem »Mihailovićevo pitanje«.

Prebacivanje aktivnih srpskih oficira u zarobljeničke logore u Nemačkoj, po mom ubeđenju, isto je tako, nužno kao i svih zarobljenih Srba sposobnih za nošenje oružja, naročito pripadnika pukovnika Mihailovića, kako bi se Srbija, zemlja tradicionalnih banditskih borbi, konačno umirila i kako bi se spečilo ponovno oživljavanje jednog velikog ustanka na proleće, odnosno u onom vremenu u kome bi situacija trebalo da zahteva povlačenje nemačkih snaga iz Srbije.

Berne

PREGLED KOMANDI, ŠTABOVA, JEDINICA, VOJNOUPRAVNIH I PRIVREDNIH KOMANDI I RAZNIH UPRAVA I USTANOVA OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 16. NOVEMBRA 1941. GODINE¹

A. H. Qu., 16. 11. 41.

KOMANDANT ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

(KOMANDA 12. ARMIJE)

76 a-g 50 O. Qu./A. O. Kraft

Br. B. br 146/41. pov.

Poverljivo!

- Veza:* 1) O. K. H. Gen. St. d. H., Gen. Qu. odelj. H. Vers (Qu. 2/III) Br. I 6283/41. pov. od 22. 1. 41.²
2) O. K. H. Gen. St. d. H., Gen. Qu. br. 434/15 (Qu. 3/II b) br. I 6283/41. pov. od 30. 3. 41.³

Predmet: Izveštaj o sledujućem i imajućem stanju motornih vozila.

1 — prilog⁴

**KOMANDI KOPNE NE VOJSKE
KOMANDI POZADINE/Qu. 3**

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku (Komanda 12. armije) u prilogu dostavlja izveštaj o sledujućem i imajućem stanju motornih vozila za period od 23. 9. do 22. 10. 41.

U izveštaju su obuhvaćene sledeće jedinice;⁵ Opunomoćeni komandant u Srbiji (komandant Srbije — Komandni štab)

sa štabom opunomoćenog komandanta u Srbiji

449. korpusna kartografska stanica

449. uprava vojne pošte

449. odeljenje feldžandarmerije

449. brdski korpusni bataljon za dotur ^

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) IU AVII, NAV-T-312, r. 461, s. 804889^8.

Vi^o Redakcija tim dokumentima ne raspolaže.

⁴ Redakcija taj prilog nije pronašla.

⁵ Vidi dok. br. 241.

Komandant korpusa za dotur 449

Komandni štab

Upravni štab

714. peš. div.

717. peš. div.

718. peš. div.

342. peš. div.

Viša komanda LXV (sa 220. pt div. i oklopnom četom komandne grupe 12 za naročitu upotrebu)

704. peš. div.⁶ (sa 734. peš. pukom)

125. peš. puk

Štab 685. inžinjerijskog puka (mot.)

Grupa 11/30. tvrđavskog inžinjerijskog odseka

828. laki auto-vod

183. Dulag

1. vod 2/572. armijskog san. bataljona

Vod motornog parka 4. čete 552. bataljona

Uprava za smeštaj kopnene vojske u Nišu

Vojna bolnica Beograd⁷

„ N i š

629. sanitetski vod na motornim vozilima

103. sabirni sanitetski park Zemun

⁴ U zapovesti Više komande 65 za naročitu upotrebu od 1. novembra 1941. za premeštanje 704. pd, između ostalog, piše:

»... 1.) Štab 704. pešadijske divizije iz Valjeva u Požarevac.

2.) Štab divizionu i 1 baterija 654 iz Valjeva u Beograd.

3.) Po 1/2 baterije 654 iz Valjeva u predeo Požarevca i Svinjice.

4.) Ostatak 704. pešadijske divizije, prema bližem uputstvu divizijske komande iz Valjeva, u novi prostor stanovanja severno od buduće divizijske granice: Draževac (4 km južno od Obrenovca) — Ralja — Drugovac — Rašanac (10 km jugoistočno od Požarevca) — Ranovac — Majdanpek — Jabukovac — Mala Kamenica (mesta pripadaju 704. pešadijskoj diviziji).

5.) *Smenjeni delovi i ostatak 721. pešadijskog puka, sa po 1 bataljonom u predeo Topole, Mladenovca i Lapova ...* (AVII, NAV-T-501, i 250, s. 1245-6).

⁷ *Načelniku saniteta kod opunomoćenog komandanta u Srbiji bile su potčinjene ove sanitetske jedinice i ustanove: Vojna bolnica 921. u Beogradu, Vojna bolnica 922 u Beogradu, Vojna bolnica 923 u Nišu, 629. vod, sanitetskih motornih vozila u Beogradu, 4. vod sanitetskih motornih vozila 5152. pozadinske komande, 2. sanitetska četa 572. pozadinske komande (1 vod). Bakteriološka stanica u Beogradu, Bakteriološka stanica u Nišu i Hemijska stanica u Beogradu.*

Sanitetske službe koje su se nalazile u formaciji divizija bile su potčinjene nadležnim lekarima divizija. Ove sanitetske Ustanove su se nalazile: Vojna bolnica 704. pd u Valjevu, Vojna bolnica 714. pd u Čupriji, Vojna bolnica 717. pd u Kos. Mitrovici i Vojna bolnica 718. pd u Sl. Brodu, dok 342. pd nije imala stalno mesto svoje bolnice. Pored ovih bolnica, na raspolaganju su bila i dva oporavilišta: u Matarugama i Sokobanji (AVII, NAV-T-312, r. 461, s. 804898^91).

Propagandno odeljenje »S«
Opunomoćenik za privredu
Štab za vojnu privredu Jugoistok
OKW (vojnopropagandi centar za inostranstvo Beograd)

Komandant za vezu
Transportna komandantura
5. vojnotehnički štab
187. uputna frontovska stanica
20. grupa tajne vojne policije
533. H. K. P.

Stanica za snabdevanje hranom jedinica kopnene vojske

Uprava za nabavku, smeštaj i odeću
878. laki transportni auto-vod
599. feldkomandantura sa krajskomandanturom i landesšic-bataljonom (bataljon teritorijalne odbrane)

610. " " " "

809. " " " "

816. " " " "

Uprava za smeštaj jedinica kopnene vojske Beograd

Uprava za nabavku grupe za smeštaj

560. armijska poštanska stanica

OKH/W.A.b. državni arsenal u Kragujevcu

Uprava za vojni transport — stanica ispostave Beograd

592. landesšicen-bataljon⁸

1/847. krajskomandantura

Uprava za smeštaj jedinica kopnene vojske Užice

690. propagandna četa (mot); teški vod za ratne dopisnike.

9

Znatno povećanje potreba u putničkim vozilima i kamionima nastupilo je iz sledećih razloga:

- a) zbog nedostatka motocikla, tegljača, prikolica, traktora,
- b) zbog upotrebe 5. brdske divizije na Kritu i Eubeji,
- c) zbog formiranja više vanplanskih transportnih jedinica usled teške situacije u transportu, a na osnovu uputstva Ob. d. H. Gen. St. d. H. Gen. Qu. br. 1/19 448/41. pov. od 27. 8. 41/⁹
- d) zbog pojačane patrolne službe u Srbiji, ^
- a) zbog vanplanske dodele motornih vozila rasejanim jedi-

⁸ Taj je bataljon, po naređenju od 1. novembra 1941, bio ovako angažovan: 4 i. 2. četa u Beogradu, 1. četa u Šapcu, 3. četa u Zemunu, 5. četa u Kos. Mitrovici i 6. četa u Pančevu (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1238-9).

⁹ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

nicama koje inače nemaju nikakve druge mogućnosti transporta.

Za komandanta oružanih snaga na
Jugoistoku
(K-da 12. A)
komandant pozadine
n

BR. 239

IZVEŠTAJ NEMAČKOG GENERALA U ZAGREBU OD 16. NO- VEMBRA 1941. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JU- GOISTOKU O VOJNO-POLITIČKOJ I PRIVREDNOJ SITUA- CIJI NA TERITORIJI NDH'

Nemački general u Zagrebu

Br. 377/41. str. pov.

Poverljivo

16. novembra 1941.

Prilog broju 2750/41. str. pov.²

SITUACIJA U HRVATSKOJ

Unutarnja situacija je nepromenjeno teška. U merodavnim krugovima tinja saznanje da država kojom su pozvani da upravljaju nije nacionalna, već višenacionalna, u kojoj hrvatski narod sačinjava jedva nešto više od polovine stanovništva. To potvrđuje među ostalim i od Maršala naglašena nužnost da se i sinovi srpskog jezika uključe u opštu vojnu obavezu, što će, naravno, s druge strane imati za posledicu da se, uopšte uzev, ti Srbi prihvate kao državljani sa istim pravima. U ostalom, sve državno umeće se na političkom sektoru isključivo ostvaruje primenom policijskih sredstava, što kao metod, u ovom slučaju gdje je narodu vlada nametnuta a ne iz njega samoga proizašla, donekle zabrinjava. Progon Srba u velikom stilu je doduše popustio, međutim, ilegalne akcije, ili takve koje poduzimaju manji funkcioneri, još uvek ni po čemu ne slute na dobro. Odnosi između Muslimana i vlade, koja se prema njima u

" Potpis nečitak.

¹ Snimak overenog originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-77, r. 895, s. 5646510-5.

² Naknadno dopisano.

jpočetku postavljala izvanredno ljubazno, u poslednje vreme su se iz različitih razloga, ne uvek zavisnih od vlade, znatno pogoršali, što mora dovesti do daljeg sužavanja vladine političke platforme. Policijski režim se sada vidno ne zaustavlja više ni pred Hrvatima. Hapšenje Mačeka,³ čije boravište je ostalo nepoznato čak i za njegovu ženu, izazvalo je među hrvatskim seljacima, i ne samo među njima, bez obzira bilo ono opravdano ili ne, najdublji utisak. Isto važi i za pre nekoliko dana izvršeno hapšenje slavnog kipara Meštrovića,⁴ koji je, kako se čini, imao nameru da, kao još od 1915. godine deklarisan anglofil, pobegne u London. I ova akcija se ocenjuje kao brzopleta. Isto tako znatnu pažnju izazvalo je noćno hapšenje nekoliko desetaka uglednih zagrebačkih advokata, profesora, itd., što je izvršeno prekjucher. Nemačka ambasada i ja smo sprečili da se u službenoj verziji ova, doduše nenamerna, inicijativa pripiše službenom zahtevu sila Osovine i pre svega Nemačkoj. Međutim, iako su uhapšeni označeni kao masoni i kritizeri vlade, ipak se u hrvatskoj javnosti ova mera procenjuje ne kao znak snage, već pre kao znak slabosti i bespomoćnosti; ovo utoliko pre što se među njima nalazio i znatan broj takvih ličnosti koje saraduju sa vladom i koje su smesta bile puštene na slobodu. Na isti način ocenjuje se preosetljivost vladajućih krugova na svaki nagoveštaj kritike. Na taj način se sužava i za nas Nemce krug onih sa kojima možemo, a da se iz dana u dan ne kompromitujemo, održavati društvene veze, i sve se svodi na nekoliko tuceta ljudi koji pripadaju redovima stvarnih vlastodržaca. Za posmatranje i pravilnu obaveštenost to stanje je veoma neugodno. Ukoliko više veoma tanak vladajući sloj gotovo beziznimno prihvata nemački kurs i ukoliko se više mnogostruko povezujem ličnim prijateljstvima sa nosiocima tog kursa, utoliko se više spoznaje da sva obaveštenja navode na činjenicu da unutar politička situacija vlade Pavelić — Kvarternik (upoređenja nikad nisu sretna) ipak znatno podseća na vladu Dolfus — šušnig.⁵ Već mesecima nisam primio nijedan izveštaj nemačkih ili hrvatskih civilnih ili vojnih izvora koji bi u osnovi pružao neku drugu sliku.

Odnosi sa Italijom. Samo je po sebi razumljivo da je dužnost nemačkog predstavnika, nezavisno od slabe popularnosti ove vlade koja stoji na staklenim nogama, da je po mogućnosti što više podupre, pri čemu smo bez sumnje u prećutnoj

³ O iradu i životu Vlatka Mačeka u NDH vidi u njegovoj posleratnoj knjizi »In the Struggle for Freedom, ed. Robert Speller & Sons, New York, 1957«.

⁴ Ivan

⁵ Odnosi se na austrijsku vladu pre priključenja Austrije Nemačkoj 13. marta 1938. godine.

kontradikciji u odnosu na naše italijanske saveznike, koji ne pokazuju nikakav interes da jačaju ovaj režim, i to, ako ni zbog čega drugog, onda zbog njegovog prijateljskog odnosa prema Nemcima. Epizoda sa hrvatskom posadom u Višegradu je jedan od dokaza među mnogima. Dok je u Rimu i Zagrebu ovoj zaista hrabroj jedinici obećan privremeni oporavak, »lokalne« italijanske vojne starešine zahtevale su da se ona smesta povuče. Tek danas mi je general Oksilija (Oxilia) saopštio, u jednom kao i uvek prijateljskom razgovoru, da će Hrvati, koji su iz Višegrada bili prebačeni u Goražde u cilju oporavka i odmora, biti posle nekoliko dana najhitnije vraćeni ponovo za Višegrad.⁶

Čitav prostor južno od demarkacione linije (treća zona) nije de jure, ali je de facto svakako po svim upravnim pitanjima prešao u puni posed Italije.⁷ Tamo gde je hrvatskim vlastima omogućen pristup, one ne mogu bez odobrenja da organizuju žandarmeriju. Hrvatskom pukovniku Mraku⁸ u Bihaću italijanski komandant, tek što je prispeo u grad, izjavio da će italijanska pružana sila »četničko pitanje« likvidirati »političkim« sredstvima. Italijanske trupe izbegavaju u načelu da se kreću van glavnih puteva i van većih naselja. U Bihaću i Mostaru susreću se (po podacima raznih izvora) italijanski komandanti i četničke vođe, u punoj ratnoj opremi, kako se složno šeću na glavnim trgovima. Iz svojih komandi u brdima dolaze četnici u gradove, gde čak i uz pomoć italijanskih vojnika vrše kupovine, da bi se zatim neuznemiravani vratili u svoje šume. Neprijateljsko raspoloženje italijanskih vojnih vlasti prema režimu ispoljava se i jednom merom koja je i za Hrvate starosedeoce veoma simpatična. Naime, one vrše veoma temeljite istrage nad svim slučajevima ustaških zverstava (iskopavanje leševa umorenih itd.), sprečavaju ustaše u njihovim postupcima, zbog čega narod na italijanskom okupacionom području često ima veći osećaj bezbednosti i pravednosti nego na nemačkoj teritoriji. Naravno, i četnici ne ostaju dužni pa Italijanima omogućavaju slobodno kretanje; njihove vođe to izričito postavljaju kao zadatak. Ovakav prikaz situacije se ne može jednako primeniti na sva područja pod italijanskom okupacijom, ipak ovo važi za većinu teritorije. Žalim što uvele ponovo moram da dajem takve izveštaje koji se ne poklapaju sa

⁶ Na poziv vlade NDH, a uz saglasnost Vrhovne komande Vermahta, italijanske jedinice su 7. novembra 1941. ušle u Višegrad. Opširnije vidi dok. br. 235 u ovoj knjizi; AVII, NAV-T-77, r. 895, s. S6&492.

⁷ O delatnosti italijanskih okupacionih vlasti na teritoriji NDH vidi AVII, NAV-T-77, r. 895, s. 5646496.

⁸ Ivan

našom oficijelnom politikom, koju ja bez sumnje dobro razumem; ipak verujem da je moja dužnost da tako postupim.

Zapažanja o privredi. Demarkaciona linija je potpuno rasepila Hrvatsku i to se veoma nepovoljno odražava i na privrednu situaciju. Bez namere da se pruži mudra formula, ipak se može reći da u privrednoj politici te nesrećne nove države čitav prostor između Drave i Jadrana predstavlja samo pojam po spisku, na licu je deo koji predstavlja nemačka okupaciona zona. U jednom trenutku slabosti nedavno se o tome izjasnila jedna merodavna hrvatska ličnost, govoreći da se stoji pred dilemom da se carinska granica prema Italiji poistoveti sa demarkacionom linijom. Naravno, takvo rešenje bilo bi za Hrvatsku politički neodrživo. Naprotiv, pregovori koji su u oktobru zaključeni sa Italijom doveli su do toga da se italijanski deo Dalmacije u carinskom pogledu, pa prema tome i u pogledu snabdevanja ostavlja Hrvatskoj. Ovo rešenje pokazuje kako je prisvajanje severne Dalmacije od Italijana (takođe i po izjavi Oksilije) jedna njihova čisto romantičarska preokupacija. S druge strane se hrvatsko-italijanska trgovina stavlja relativno širokim vratima potpuno pod italijansku kontrolu i severna Dalmacija bi veoma lako mogla postati italijanska crpaljka za proizvode hrvatske privrede. Upravo zaključeni *nemačko-hrvatski* privredni pregovori odvijali su se u prijateljskom duhu. Nemačka je pokazala veliku predusretljivost. S obzirom na nestašicu hrvatske privrede, njen izvoz će biti slab. Doprinosi Hrvatske za izdržavanje nemačkih okupacionih snaga su smanjeni, što je bilo utoliko poželjnije, jer je nova država morala istovremeno preuzeti ogroman teret izdržavanja italijanskih okupacionih snaga (11—12 divizija).⁹ Skupoća znatno raste, a oskudica svih artikala postaje sve veća, posebno za masu slabostojjećih i siromašnih. Novi ministar trgovine dr Toth,¹⁰ koji ostavlja veoma dobar utisak, ima nameru da energično interveniše u pitanju politike snabdevanja i cena, za što će svakako morati tek organizovati potreban aparat. Pri izvozu živežnih namirnica u Nemačku uvedena su još jača ograničenja nego do sada i uz to bi svakako bilo poželjno da se postigne da italijanska strana pokaže iste obzire.

Vojna pitanja. Posle srazmerno velikog prepada na železnicu koji je 31. 10. izvršen na pruzi Doboj — Maglaj,¹¹ pri čemu

⁹ Italijani i predstavnici NDH su se u načelu sporazumeli o snabdevanju 150.000 italijanskih vojnika koji su se nalazili na teritoriji NDH (AVII, London-2, s. 297984-5).

¹⁰ Dragutin, ministar iza obrt, veleobrt i trgovinu u NDH.

¹¹ Ovaj prepad između ž. st. Trbuka i Rječice izvršili su delovi Ozrenskog NOP odreda (Zbornik, tom IV, knj. 2, dok. br. 134; AVII, a. NDH, reg. br. 31/1, k. 3).

je bilo 17 mrtvih, od čega 1 pripadnik nemačkih oružanih snaga, nastupilo je, zahvaljujući pored ostalog i dolasku zime, jedno lagano zatišje. General Laxa mi je danas saopštio da su ustanici na četiri mesta, na jednom preko 500 ljudi, ponudili pregovore za predaju. Hrvati pristaju na takve predloge računajući pri tome istovremeno na mogućnost da dobiju određenu količinu oružja; ovakav postupak bez sumnje znači omogućiti četnicima da se povuku u zimska skloništa. Mali rat se u međuvremenu nastavlja, pri čemu se malo pomalo pronalazi pravi metod da se ne napada nasumice, već da se na ustanovljene objekte napada (logore, komande, pozadinske službe, odbrambene položaje itd.) izvrše brzi prepadi. Ovakav način vođenja borbe je poslednjih sedmica na nemačkoj kao i na hrvatskoj strani doveo do nekih korisnih rezultata i smanjio jedinicama nepotrebne žrtve i napore. U istočnoj Bosni produžava se prelazanje četnika iz stare Srbije. Sarajevo gde se trenutno nalazi 7 bataljona, od čega 2 nemačka, nije toliko sa vojničkog, koliko sa privrednog stanovišta u prilično teškoj situaciji. Izgleda da su ugroženi objekti koji su značajni za nemačku vojnu privredu: Kakanj, Zenica, Vareš. Održavanje železničkog saobraćaja na pruzi Brod — Sarajevo je od presudnog značaja za Sarajevo, koje se kao glavni grad Bosne snabdeva tom prugom. U toku su razmišljanja da se poduzmu vojne mere nalik onima što ih je general pešadije Berne proveo u Srbiji. Već ima nekoliko meseci kako sam Hrvate potakao na to da na železničkim objektima i mostovima započnu izgradnju stražarskih tornjeva, bunkera, rovova za otvaranje bočne vatre. Mnogo toga je već urađeno. Nadajmo se da će nam zima omogućiti da ove radove produžimo i povećamo njihovu gustoću. Austrija je u tom pogledu ostavila neke uzore koji su još i danas upotrebljivi.

Postupci Italijana isključili su prelazak ustanika u naše okupaciono područje. Interesantno je da Oksilija tvrdi da su kretanja suprotna. O borbama između Italijana i četnika ne čuje se gotovo ništa. U svakom slučaju teško je prikupiti pouzdane informacije. General Oksilije ističe sa ponosom da je u italijanskom području uspostavljen potpuni mir.

Od hrvatskih oružanih snaga neki delovi bore se još uvek veoma valjano. Uopšte uzev, obaveštenja o stanju jedinica nisu povoljna. Pre svega, oprema je veoma slaba: nedostaju šinjeli, čebad, zimsko rublje, dobre cipele. Zbog toga, a i zbog drugih razloga o kojima je već češće javljano, trpi borbeni moral na frontu. Hvalevredni su pokušaji vojnog rukovodstva da na prostoru severno od Save za vreme zime oformi upotrebljive dopunske jedinice od mladih regruta. Opravdane su pritužbe,

koje su se čule pre kao i sada, da je oficirski sastav malobrojan, prestareo i za jugoslovensko vreme pokvaren. Formiranje triju generalnih komandi: I armijskog korpusa u Zagrebu, II armijskog korpusa u Brodu, III armijskog korpusa u Sarajevu, sa čime se zaista moglo još sačekati, kao i uopšte upravni aparat, progutali su još jedan deo malobrojnih dobrih oficira. Borci na frontu bacaju preke poglede na stvaranje brojnih »komandnih ešelona«. Suprotnosti između ustaša, koje na žalost i Maršal delimično protežira, i oružanih snaga nastavljaju se, iako se i kod ustaša provodi proces čišćenja, a ima znakova da će se ustaše u većoj meri vezati za vojsku. Legionarska dopunska jedinica u Delershajmu će, po završenoj obuci, hrvatskim oružanim snagama dati jedan veoma značajan vojni i moralni impuls.¹²

O napretku koji je postignut na polju vazduhoplovstva osnovne stvari javićemo zasebno. Tu stvari stoje znatno bolje nego kod kopnene vojske.

Pregled borbenih dejstava dostaviće se kroz nekoliko dana.

Za tačnost:

.. -¹³

pot. fon Glez — Horstenau
general-major

BR. 238

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 17. NOVEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U SEVEROZAPADNOJ SRBIJI I NDH I O OBOSTRANIM GUBICIMA'

Poverljivo

KR — Telegram

O. K. W. /W. F. St./ Odelj. L.

Na znanje: O. K. H. /Gen. st. d. H./ Op. odelj.

O. K. H. /Odelj. za inostranstvo — Istok, Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)

Ob. d. L./L. F. St. Ic

Oklopnoj grupi Afrika — Ic

Dnevni izveštaj za 17. 11. 1941.

Srbija:²

- 1.) Utvrđeno je da se oko Krupnja (20 km ist. od Zvornika) nalaze komunističke bande. U Beogradu su uhapšena 54 komunista.
- 2.) *714. pd:* 1 bataljon izvršio je akciju čišćenja jugozap. od Jagodine. Neprijatelj je imao 3 mrtva, 12 je zarobljeno, zaplenjeno je oružje i municija.
717. pd: Izvršena je akcija jugozap. od Kragujevca. Pronađen je i spaljen stan štaba. Neprijatelj je imao 19 mrtvih, 15 je zarobljeno i zaplenjeno je oružja. Naši gubici: 2 mrtva.
- 3.) Srpska pomoćna žandarmerija vodila borbe kod Belanovice³ (23 km zap. od Topole), severoist. od Jagodine i sev.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002968.

²i⁴ O situaciji na ovim teritorijama za protekli period opširnije vidi u dnevnim izveštajima Operativnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, kao i izveštaje istog od 6. i 16. novembra 1941 (AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002975-81, 8002973, 8002969-71).

³ Posle oštih borbi na komunikaciji Lazarevac — Belanovica Nedičevi žandarmi i četnici Koste Pečanca, podržani nemačkim snagama, uspeali su da potisnu 1. šumadijski i 1. kosmajski NOP odred i 2. bataljon Posavskog NOP odreda i zauzmu Belanovicu (AVII, a. NOP, reg. br. 1/1, k. 1983, Nda, reg. br. 15/3, k. 51).

¹² Vidi dok. for. 72, .150, i H80 objašnjenje 11.

¹³ Potpis nečitak.

od V. Plane (37 km severno-severoist. od Kragujevca).
Gubici neprijatelja: 48 mrtvih, 14 zarobljenih.

Hrvatska:⁴

- 1.) Ponovo se odvija saobraćaj na pruzi Bos. Novi — Prijedor. Ustanici su oštetili pruge Bijeljina (38 km zap. od Šapca) — Begutovo Selo, Osijek — Vinkovci, put i prugu Višegrad — Foča.
- 2.) Ustanici nastavljaju napade oko Sarajeva i Doboja.
- 3.) *718. pd*: 1 ojačani bataljon, 1 hrv. bataljon i 1 ustaški bataljon izveli su uspešnu akciju čišćenja severozapadno od Sarajeva.⁵

Tačnost overava: K-t oružanih snaga na Jugoistoku
.. ? (K-da 12. A)
kapetan Ia, br. 2697/41. pov.
od 17. 11. 41. u 21,00 čas.

⁵ Akciju isu izveli 2. bataljon 738. pp. 718. pd, ustaška bojna iz Sarajeva i 2. bat. domobranskog 13. pp sa ojačanjima. Napadajući od Sarajeva, Rajlovca i Semizovca na delove NOP odreda »Zvijezda«, okupatorske i kvislinske jedinice su uspele da odbace partizane na liniju s. Močioći — Motka — r. Ljubina (Zbornik, tom IV, knj. 2, dok. br. 159 i 162; AVII, NAV-T-321, ir. 4(52, s. 8037iii80, a. NDH, reg. br. 16/1, lfi. 4. reg. br. 1/17-5., k. 16a).

⁴ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

⁷ Potpis nečitak.

BR. 238

**IZVEŠTAJ NAČELNIKA GENERALŠTABA KOMANDANTA
ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 18. NOVEMBRA
1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O TERITORIJAL-
NOJ ORGANIZACIJI KOMANDOVANJA NA PODRUČJU SR-
BIJE I NDH¹**

Prepis koncepta!

Poverljivo
KOMANDANT ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU
(KOMANDA 12. ARMIJE)

O. Qu./Qu. 2 br. 2307/41, poverljivo

A. H. Qu., 18. 11. 1941.
Prilog 69

Veza: OKW, 11 b 10 WFSt/Odelj. L. (II Org)
II Ang. br. 2810/41. od 2. 11. 1941.²

Predmet: Teritorijalna organizacija

nadleštava komandanta oružanih snaga

— 1 prilog³

O. K. W./W. F. St./ODELJ. L.

Posebni uslovi na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku ne dopuštaju teritorijalnu organizaciju i formaciju koja odgovara osnovnom naređenju.⁴ Postojeća organizacija, međutim, vodi u punoj meri računa u primirenim oblastima, o zahtevu da se tretiranje svih teritorijalnih zadataka dešava u stalnom obliku i teritorijalnoj organizaciji nezavisno od taktičkog manevra.

O organizaciji komandnih instanci komandanta oružanih snaga na Jugoistoku u pojedinostima izveštava se sledeće:

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-342, r. 463, s. 805040941.

² Tim dokumentom redakcija ne raspolaže.

³ Tu kartu redakcija nije pronašla.

⁴ Vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 105 (Hitlerova direktiva br. 311 od 9. juna 1941) i dok. br. 106 (Odredbe načelnika generalštaba Vrhovne komande Vermahta od 15. juna 1941. za izvršenje Hitlerove direktive br. 31).

1.) Srbija:

Celokupno područje opunomoćenog komandanta u Srbiji (komandanta Srbije) sada je *operacijska zona*. Podela ovog područja na rejone osiguranja nije za sada moguća, pošto angažovanje divizija podleže neprekidnoj promeni već prema taktičkim zahtevima. Područja feldkomandantura, koja postoje od ustanovljavanja komandanta Srbije, predstavljaju zbog toga sada jedina upravna područja.⁶

2.) Hrvatska:

Nemačke trupe angažovane u Hrvatskoj bore se, delom zajedno sa hrvatskim oružanim snagama, protiv ustanika. Landesšicen-bataljoni su upotrebljeni za osiguranje železničkih pruga od životnog značaja.⁶ Podela na rejone osiguranja nije prema sadašnjoj situaciji izvodljiva. 725. feldkomandantura Zagreb je samo nemačka komanda mesta u Zagrebu i istovremeno mesto za likvidaciju stvari koje su se nagomilale od početka balkanske kampanje (2. armija).⁷

Sva pitanja nadležnosti na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku u pogledu osiguranja i uprave su besprekorno razjašnjena, područja komandanta i komandantura su fiksirana. Pošto u pojedinim nadležnostima komandovanja potčinjenih komandanata — u rejonima koje su okupirale italijanske oružane snage⁸ kao i u Hrvatskoj — postoje potpuno različiti uslovi, koji su nastali tokom zbivanja ove godine, neka

651

⁵ Pored četiri feldkomandanture (599. u Beogradu 610. u Pančevu, 809. u Nišu i 816. u Zemunu), nemački okupacioni sistem u Srbiji imao je još devet krajskomandantura: 823. u Petrovgradu, 832. u Kragujevcu, 833 u. Kruševou, 834. u Beogradu, 838. u Zemunu, 847. u Šapcu, 857. u Zaječaru, 861. u Kos. Mitrovici i 867. u Leskovcu. O jedinicama i ustanovama koje su bile potčinjene opunomoćenom komandantu u Srbiji opširnije vidi AVII, NAV-T-312, r. 461I, s. 8048999-9001).

⁶ Za osiguranje železničke pruge Zagreb — Beograd bile su angažovane: ojačana 1. četa 923. landesšicen-bataljona (sa sedištem u Sisku), 3. četa 923. landesšicen-bat. (sa sedištem u SI. Brodu) i il. četa 924. landesšicen-bataljona >(sa sedištem IU Vinkovcima). Od ustaško-domobranskih snaga NDH bile su angažovane sledeće jedinice: na pruzi Zagreb — Sunja 1 četa, Zagreb — Banova Jaruga 1 četa, Sunja — SI. B»eđ 2 čete, SI. Brod — »Vinkovci 1 četa i Vinkovci — Zemun 1 četa (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1215).

⁷ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

⁸ Radi uspešnije saradnje nemačkih i italijanskih okupacionih snaga u Jugoslaviji, nemački komandant oružanih snaga na Jugoistoku je 10. novembra 1941. (postavio [pri 2. italijanskoj armiji nemački štab za vezu, kome je izdao uputstvo o radu i odredio potčinjenost (AVII, NAV-T-501, r. 251, s. 394-5).

promena izgleda necelishodna. Stoga se moli za saglasnost da se na području komandanta Jugoistoka ostane pri dosadašnjoj organizaciji komandovanja. U prilogu su priključene 2 karte sa ucrtanom organizacijskom šemom komandovanja.

Za komandanta oružanih snaga na
Jugoistoku
(K-du 12. A)
Načelnik generalštaba
pot. Ferč¹⁰

BR. 242

ZAPOVEST OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA SRBIJE OD 18. NOVEMBRA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA I KOMANDAMA ZA UNIŠTENJE USTANIKA U DOLINI ZAPADNE MORAVE I U REJONU UŽICA¹

Strogo poverljivo!

• 741

OPUNOM. KOMANDANT U SRBIJI

Odelj. Ia, br. 987/41. str. pov.

0. U., 18. 11. 41.

17 primeraka

13. primerak

Odelj. Ia, br. 525/41, str. pov.³

*Zapovest za uništenje neprijatelja
u dolini Zapadne Morave i u predelu Užica³
(karta 1:200.000)*

- 1.) *Neprijatelj*: vidi obaveštenja o neprijatelju.
- 2.) Radi uništenja neprijatelja u dolini Zapadne Morave i u predelu Užica angažovaće se *342. peš. div.* iz predela *Valljeva* i *113. peš. div.* iz predela *Kragujevca* i *Kraljeva*.

⁹ Zbor ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

¹⁰ Herman Ferč (Hermann Foertsch), pukovnik

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, iNAV-T-501, r. 050, s. 1218-23.

² Štambilj primaoca.

³ O toku ove operacije vidi dok. br. 246, 248, 249, 252, 254, 255, 257, 259, 261, 264, 266, 269 i 270.

3.) 342. peš. div.:'

2 ojačana peš. bat. polaze na dan X — radi uvoda u obuhvat i radi obmane neprijatelja — rano ujutro, bez vozila, iz Valjeva, tako da na dan X+1 uveče izbiju u dolinu Drine kod Ljubovije, da bi odatle upravili svoj udar preko Rogačice na Užice. Predelom drumskih raskrsnica kod Duba i kod s. Dubci treba ovladati i zaprečiti ga što ranije, kako bi se sprečilo izvlačenje neprijatelja u pravcu zapada. Hranu za najmanje tri dana, oružje, ćebad, pribor itd. poneti sobom pomoću improvizovane kolone tovarnih grla i odeljenja nosača.

Pojačani peš. puk polazeći iz Valjeva rano na dan X + 2, ovladaće predelom Mrčići, da bi odatle preduzeo napad preko Kosjerića na Užice (težište) i Požegu. Za zapadnu i severnu grupu divizije od najveće je važnosti da putevi koji iz Užica i Požege izvode ka jugu i jugozapadu budu što ranije zatvoreni.

1 peš. bat. treba da bude angažovan na dan X+3 radi obezbeđenja drumova za Valjevo i Kosjeriće, s tim da posedne visinski prevoj.

Od ostatka 342. peš. div. treba na dan X+3 privući 1 bat. u Valjevo, 1 bat. u predeo Divci, na raspolaganje divizije.

Ojačani ///697. pp očistiće, počev od dana X i polazeći iz Loznice, predeo oko Krupnja od neprijateljskih bandi.

113. peš. div.⁵, preduzimajući obuhvatno nastupanje iz Kragujevca i Kraljeva preko Knića i Gornjeg Milanovca, poseda predeo oko čačka, da bi odatle, u sadejstvu sa 342.

⁴ Zapovest za uništenje protivnika u rejonu Užica toj diviziji je izdata 24. novembra 1941. Ona u izvodu glasi: »1. protivnik... 2. Zadatak divizije: Divizija će brzim napadom zauzeti Užice i Požegu kao glavne oslone tačke neprijatelja. Tačka težišta Užice. Za izvršenje ovoga sadejstva sa delovima 1(13 pd koji napadaju sa istoka, preko Čačka ka Požezi i preko Arilja ka Zbojštici (juž. od Užica) pojačana srpska pomoćna žandarmerija vršiće zaprečavanje u okolini Zbojštice... Uputstvo za borbu: a) Svako spaljivanje je zabranjeno pod pretnjom kazne. Spaljivanje se može sprovesti onda ako se u kućama nađe oružje i municija ili se ustanovi da je iz kuća otvarana vatra, to) Streljače se svi oni ljudi koji oružje nose, poseduju ili drže sakriveno. Žene i decu streljati samo ukoliko učestvuju u borbi. Inače u svakom slučaju decu poštediti. c) Svi četnici DM i komunisti koji se predaju biće zarobljeni i razoružani. d) Odvoz piana za Valjevo vršiti putem kojim je vršeno i nastupanje. Ako otpremanje zarobljenika nije moguće, uputiti ih u Užice kao taoce. Za dalje otpremanje izdaće se naređenje kasnije, e) Po mogućstvu što tačnije utvrditi neprijateljeve gubitke u mrtvim, ranjenim, zarobljenim i plenu i o ovome hitno izvestiti diviziju ...« (AVII, Minhen-6, s. 344-6).

⁵ Zapovest za uništenje protivnika u dolini Zapadne Morarve izdata je toj diviziji 22. novembra 1941 (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 522-5). Redakcija raspolaže nepotpunom zapovešću.

pešadijskom divizijom, uništila neprijatelja koji se nalazi između Čačka i Užica. Kragujevac i Kraljevo (ovde težište) treba da budu pređeni u pravcu zapada, čelima kolona, na dan X+2 rano ujutro. Suština je u tome da udar južnog krila — ostavljajući svoja vozila — bude izveden iznenada i brzo, tako da se neprijatelju iz gornje doline Morave po mogućstvu onemogući izvlačenje ka jugu i zapadu. Drum čačak — Ivanjica mora da bude zatvoren što ranije u predelu ok 3 km jugozapadno od čačka.

1/749. pp i 11/749. pp stavljaju se, počev od dana X+2, sve do daljeg, pod komandu 113. peš. div. radi napada na čačak i zatvaranja doline Ibra jugozapadno od Kraljeva.

- 4.) 342. peš. div. i 113. peš. div. vode napad samostalno sve do dana X+3.

Verovatno će 342. peš. div. biti potčinjena komandantu 113. peš. div., kao rukovodiocu cele operacije, počev od X+3 dana, i to po posebnom naređenju opunomoćenog komandanta u, Srbiji.

- 5.) Iz obadve divizije formiraće se, iz artiljerijskih i zaprežnih jedinica, improvizovane konjičke jedinice radi izviđanja i obezbeđenja u sklopu ove operacije.
- 6.) Gde god se pojave komunističke bande treba ih uništiti. Sve četničke formacije Draže Mihailovića razoružati i zarobiti. (Dalji transport verovatno kroz dolinu Morave).
- 7.) Italijanskim snagama u Višegradu dato je uputstvo da granicu zatvore, kako bi se sprečilo prelaženje ustanika u Hrvatsku.
- 8.) Dan X biće još određen.
- 9.) Angažovanje delova vazduhoplovstva uslediće po naređenju opunomoćenog komandanta u Srbiji: Angažovanje za potrebe izviđanja ili napada predlažeće divizijske komande.
- 10.) Organizacija veza po zasebnom naređenju.⁶

11.) Izveštaji:

342. peš. div. i 113. peš. div. izveštavaju svakodnevno u 12,00 č i 20,00 č kratkim bežičnim telegramima, koji u označena doba treba da budu završno primljeni. Izveštaji se odnose:

- a) na dostignute linije i prostore, borbena komandna mesta,

⁶ O organizaciji veze u toku ove operacije detaljnije vidi AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 122&9.

- b) Na neprijateljske gubitke, zarobljenike, plen (odvojeno za komuniste i četnike),
- c) na sopstvene gubitke.

Dostavljeno:⁷

Berne
general pešadije

BR. 243

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDNOG ŠTABA OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 19. NOVEMBRA 1941. OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U SRBIJI O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI NA OKUPIRANOJ TERITORIJI, DEJSTVIMA PARTIZANA, SOPSTVENIM PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA¹

640

Prepis

Ic, 1025/41, pov.²
Prilog 26

OPUNOMOĆENI KOMANDANT U SRBIJI
(Komandant Srbije — K-dni štab)
Odelj. Ia /F, 1009/41, pov. Beograd, 19. novembra 1941.

OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U SRBIJI

BEOGRAĐ

Predmet: Desetodnevni izveštaj.

I. *Opšte i situacija kod neprijatelja:*

Situacija u zapadnoevropskom prostoru je u izveštajnom periodu bila karakterisana pooštravajućim razmimoilaženjima između partizana sa jedne i Mihailovićeve grupe sa druge strane.

⁷ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i jedinica kojima je ova zapovest dostavljena.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 6160-3.

² Dopisano rukom.

ne.³ Borba se u prvom redu vodi za prevlast u dolini Zapadne Morave. U izveštajnom periodu su oko čačka, Požege i Užica bile borbe sa promenljivim uspehom.⁴ Izgleda da među stanovništvom Mihailovićeve grupa ima više pristalica nego partizani, koji su išli za tim da svoju prevlast odreže najoštrijim terorom (masovna streljanja u Užicu i Požezi). Izvesni znaci ukazuju na to da je u rastućoj meri *stanovništvo, naročito njegov seljački deo, presito ubeđivanja obeju grupa.*

U trouglu Sava — Drina bilo je u izveštajnom periodu pojedinačnih akcija ostataka bandi koji su tamo ostali. Jače partizanske snage drže se i dalje u prostoru *Loznice* uz oslonac na partizane koji se nalaze u susjednom hrvatskom prostoru i u dolini Zapadne Morave.

U trouglu Morava — Dunav primećuje se početak stabilizacije, što je uglavnom posledica energičnih i uspešnih akcija srpskih dobrovoljačkih odreda.

Situacija u prostoru *Niša i Leskovca* se u izveštajnom periodu i dalje pooštrila. To proizlazi, prvo, iz napada na *Lebane*⁵ i, sa druge strane, iz rastućeg broja akata sabotaže protiv važnih železničkih linija koje vode kroz taj prostor. Pojačanje bugarske železničke zaštite se dosada još nije pokazalo pozitivnim. Prema poverljivim izveštajima, u tom prostoru se nalazi jedna jaka, dobro vođena i dobro opremljena partizanska banda, koja u planinskim selima ima svoje niže bande i izgrađena uporišta. Akti sabotaže na železničkim linijama ko-

³ Posle niza sukoba u toku novembra 1941. između NOP odreda i četnika DM došlo je, 18. novembra, do pregovora između delegacije Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije i DM radi likvidiranja tih sukoba. Međutim, pošto predstavnici DM nisu imali ovlašćenje za potpisivanje predloženog sporazuma, delegacije su se razišle (Istorija XX veka, Zbornik radova, I, II, III i IV, Kultura, Beograd, 1959, str. 219). Najzad, sporazum je potpisan 20. novembra 1941. u Čačku, na sastanku predstavnika VŠ NOP odreda Jugoslavije i predstavnika Jugoslovenske vojske u otadžbini Draže Mihailovića. Sporazum je predviđao: obustavu svih neprijateljstava do 12 časova 21. novembra tekuće godine; upućivanje svih snaga u borbu protiv okupatora i narodnih izdajnika; puštanje svih zarobljenika; obrazovanje mešovite komisije koja će utvrditi uzroke sukoba, krivice i zločinačka dela; obrazovanje mešovitog ratnog isuda; zadržavanje lica koja su dobrovoljno prešla na jednu ili drugu stranu; zajedničko razoružavanje svake grupe koja bi bila protiv jedne ili druge strane; saradnju u operacijama; održavanje novog sastanka delegacija (Istorijski arhiv KPJ, tom I, knj. 1, Istorijsko odeljenje CK KPJ, Beograd, 1949, str. 334—335, Zbornik, tom I, knj. 1, str. 274; V. Dedijer: »Dnevnik«, knj. 1, Državni izdavački zavod Jugoslavije, Beograd, 1945, str. 57).

⁴ Vidi dok. br. 236.

⁵ i' Ove napade na *Lebane* odbio je Jablanički NOP odred (AVII, a. NOP, reg. br. 1/3, k. 1980). U borbi kod *Lebana* 11. novembra 1941. ubijen je krajskomahdant *Leskovca* major *Renner* (Renner), s još jed-

jer vode ka Nišu kao i ponovni prepadi na snabdevanje grada elektr. strujom su, prema izjavi jednog agenta, planske pripremne akcije za kasniji koncentrični napad na sam Niš.

Napad ustaničkih grupa na *Novi Pazar* sa severa znatno je poremetio mir koji je u tom rejonu dosada bio garantovan prevlašću Arnauta. Politički sastav napadača se ne može tačno odrediti na osnovu dosadašnjih izveštaja. Kao vodeći, bez sumnje, učestvuju četnici Mihailovića, verovatno i komunisti, a možda i ljudi Koste Pećanca. Mogućnost obrazovanja jedinstvenog fronta tri navedne grupe mora se imati u vidu zbog njihove zajedničke suprotnosti prema Arnautima.

Napad ustanika prouzrokovao je jak protivpokret Arnauta, koji se pothranjuje i dolaskom iz oblasti s one strane demarkacione linije, koji se ne može kontrolisati. Krajskomandant Kosovske Mitrovice uputio je za Novi Pazar jedan odred pomoćne policije (Arnauti), od oko 1000 ljudi, za raščišćavanje situacije.

U *Beogradu* i u *Banatu* i dalje mir.

Brodski saobraćaj na *Dunavu* odvija se i dalje neometano.

II. *Borbena delatnost potčinjenih trupa i vladi odanih odreda:*

Landesšicen-bataljoni nisu bili angažovani za veća borbeno dejstva, osim sadejstva 5/920. bataljona pri čišćenju rejona oko Lebana 12. 11. Kod Lebana oko 30 ustanika mrtvih.

Srpski *sastavi pomoćne policije* su se u izveštajnom periodu *dobro pokazali* u borbi protiv partizana, delom u vezi sa nemačkim trupama. Treba istaći borbe:

— 5/7. 11. kod Petrovca.⁶ 103 ustanika mrtva, brojni ranjeni; y

— 7. 11. akcije čišćenja u Ljigu. 107 komunista zarobljeno; —

— 13. 11. borba kod Jošaničke Banje (34 severoistočno od Novog Pazara) 55 komunista mrtvih, 36 ranjenih. Plen u oružju i municiji;

— 13. 11. borba kod Belanovice (15 km jugozapadno od Arandelovca). 26 bandita mrtvih, 22 zarobljena i streljana;

659

nim podoficirom vojne policije koji ga je pratio na izviđanju zemljišta oko Lebana (AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 611-8). Opširnije o oslobođenju Lebana i rudnika Lece, u kojem su učestvovali Jablanički i Babički NOP odred, vidi »Ustanak naroda Jugoslavije«, knj. 1, str. 517'—519.

⁶ Ljotićev 6. i 7. dobrovoljački odredi vodili su borbu protiv Požarevačkog NOP odreda. Posle trodnevnih borbi partizani su oslobodili Petrovac (AVII, a. NOP, reg. br. 3/5, k. 1987, Nda, reg. br. 30/2, k. 26).

— 12/13. 11. akcije čišćenja kod Zabrđa i Pankova⁷ (30 km jugoistočno od Požarevca). 63 komunista mrtva, 23 zarobljena.

Upoređenje za izveštajni period pokazuje:

	<i>pomoćna</i>	<i>policija</i>	<i>ustanici</i>
mrtvih	14		390
ranjenih	8		41
zarobljenih	—		272

U domenu komandanta Srbije su u izveštajnom periodu bila 3 ubijena i 3 ranjena *pripadnika Vermahta*. Među palima se nalazi krajskomandant⁸ Leskovca, koga su ustanici ubili u rejonu Lebana zajedno sa vojnim žandarmom koji ga je pratio prilikom jednog izviđanja zemljišta.

Za opunomoćenog komandanta u Srbiji
(k-t Srbije — K-dni štab)
načelnik štaba
pot. Grafenhorst
generalštabni potpukovnik

Informativno:

- Višoj komandi LXV
- Ia
- Upravnom štabu

F. d. R. d. Ab.
kapetan

• 741

⁷ " novembru 1941. na tom području je dejstvovao Požarevački NOP odred (»Centralna Srbija«, str. 275).

OGLAS 725. FELDKOMANDANTURE ZAGREB OD 19. NOVEMBRA 1941. O STRELJANJU ADAMA BRUMNIĆA I VINKA MILIŠIĆA U ZAGREBU¹

O G L A S

Osudom Njemačkog Ratnog Suda osuđeni su na smrt

1. Adam Brumnić, tvornički radnik

2. Vinko Milišić, fotografski pom.

oba iz Zagreba, budući da su 12. rujna 1941. počinili nasilje ručnim granatama na autobus, u kojem su se nalazili njemački vojnici.²

Osuda je danas izvršena strijeljanjem.

Zagreb, 19. studenoga 1941.

Feldkommandantur-Zagreb³

¹ Oglas (odštampan na hrvatskom i nemačkom jeziku) u AVIL k. 50/1, br. reg. br. 2/18.

² Na uglu Zvonimirove i Harambašićeve ulice 12. septembra 1941. u 22,35 ranjena su dva nemačka vazduhoplovna podoficira (vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 167).

* Komandant Feldkomandanture 725. u Zagrebu bio je pukovnik Rajhert (Reichert).

NAREĐENJE NAČELNIKA ŠTABA OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 20. NOVEMBRA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA ZA SPROVOĐENJE MERA ODMAZDE STRELJANJEM ZATVORENIKA IZ LOGORA U ŠAPCU¹

Koncept

K. T. B.

prilog 155²

O. U., 20. 11. 1941.

OPUNOMOĆENI KOMANDANT

U SRBIJI _____ Poverljivo

Odelj. Qu. br. 3893/41.

Odelj. Qu. br. 693/41. pov.³

Predmet: Mere odmazde

Veza: Opunomoćeni komandant u Srbiji III/ načelnik vojne uprave V/Qu. br. 2848/41. pov. od 10. 10. 41"

Komandantu Srbije — Upravnom štabu

Komandantu Srbije — K-dnom štabu

Višoj komandi LXV za naročitu upotrebu

Na osnovu naređenja za ugušivanje komunističkog ustaničkog pokreta biće, zbog gubitaka III/697. pp, streljano 385 talaca. Streljanje će izvršiti trupe koje su smeštene u Šapcu:

Komandant Srbije — Komandni štab: 200 talaca.

Viša komanda LXV za naročitu upotrebu: 185 talaca.

Komandant Srbije — Upravni štab pripremiće taoce u K. Z.⁵ Šabac.

Dan i mesto streljanja, odvođenje ili dovođenje talaca, kao i bliže pojedinosti trupni delovi koji će izvršiti streljanje utanačiće neposredno sa komandantom Srbije — upravnim štabom.

¹ Dokumentat (pisan na mašini) (u AVII, reg. br. 13/2-a, k. 27. II.

^{2;3} Ovaj tekst je dopisan prilikom pravljenja prepisa dokumenta.

⁴ Reč je o naređenju opunomoćenog komandanta u Srbiji od 10. oktobra 1941. koje je upućeno 342. pd a u kojem, između ostalog, piše:

»a) Za svakog ubijenog ili streljanog nemačkog vojnika ili folksdojčera (muška, ženu ili dete) streljati 100 zarobljenika ili talaca, b) Za svakog ranjenog nemačkog vojnika ili folksdojčera streljati 50 zarobljenika ili talaca. U ovo će se uračunavati ustanici koji su streljani u toku vršenja borbenih akcija« (AVII, Minhen-6, s. 355).

⁵ Konzentrationslager (Konzentracioni logor)

Izveštaj o izvršenom streljanju dostaviti opunomoćenom komandantu u Srbiji do 5. 12. 41.⁴

Za opunomoćenog komandanta
u Srbiji
I. A.
generalštabni kapetan

BR. 246

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 21. NOVEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U SEVEROZAPADNO! SRBIJI I OBOSTRANIM GUBICIMA¹

Poverljivo

Telegram

Na znanje: O. K. W./W. F. St. Odelj. L
O. K. H. /Gen. St. d. H/ Op. odelj.
O. K. H. /Odelj. za inostranstvo — Istok,
Grupi sa Bliski istok i Balkan (Upravi
Cepelin)
Ob. d. L/L. F. St. Ic
Oklopnoj grupi Afrika — Ic

KR

Dnevni izveštaj za 21. 11. 1941. —

Srbija:²

1.) U Beogradu je uhapšeno 114 komunista i sumnjivih osoba.

⁴ Vidi dok. br. 285.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-3H2, r. 425, s. 8002964.

² i⁵ Opširnije o situaciji na ovim teritorijama za protekli period vidi dnevne izveštaje Operativnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 10. do 20. novembra 1941. Vrhovnoj komandi Vermahta (AVII, NAV-T-3112, r. 425, s. 8002965-7).

- 2.) 342. pd. Prilikom akcije čišćenja u rejonu Valjevo — Loznica došlo je do borbe sa neprijateljem koji se nalazio u utvrđenim položajima na visovima jugoist. od Loznice.³
- 3.) Srp. pomoćna žandarmerija⁴ vodi uspešne borbe uz podršku nemačke avijacije i tenkova. Poginulo je 239 komunista, 70 je zarobljeno i zaplenjeno je 9 motornih vozila, 180 pušaka i razne zalihe. Sopstveni gubici: 2 mrtva, 10 ranjenih.

Hrvatska:⁵

Nema promena.

⁶

Tačnost overava
.. 7
kapetan

K-t oružanih snaga na Jugoistoku
(K-da 12. A)
Ia, br. 2750/41, pov.
21. 11. 1941. u 21,15 časova

³ Reč je o borbi te divizije, na Krstu, kod Loznice, protiv Podrinskog NOP odreda (»Hronologija«, Str. 161). Od 11. do 20. novembra 1941. ona nije izvodila nikakve operacije izuzev pojedinačnih akcija, jačine do bataljona, od strane 699. pp 12-tog u rejonu Markovca, 17-tog prema Sušici i 20. novembra 1941. prema Zlatariču (AVII, NAV-T-315, r. 2130, s. 33942).

⁴ Predsednik kolaboracionističke vlade u Srbiji Milan Nedić je 21. novembra 1941. izdao naredbu o obrazovanju jedinstvene 'komande četničkih i ljotićečkih i nedićečkih jedinica. (Zbornik, tom I, knj. 21, dok. br. 9).

⁶ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku i Sredozemlje.

⁷ Potpis nečitak.

**NAREĐENJE OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI
OD 21. NOVEMBRA 1941. POTCINJENIM KOMANDAMA ZA
OBEZBEĐENJE NAJVAŽNIJIH RUDNIKA I FABRIKA U SR-
BIJI¹**

Prepis /Sa

OPUNOMOĆENI KOMANDANT U SRBIJI O. U. 21. 11 1941
Ia/Qu. br. 3898/41. pov.

Predmet: Vojno osiguranje naj-
važnijih rudničkih pogona
i pogona za naoružanje
stare Srbije.²

Prilozi: 3:

- 1) Pregled pogona
- 2) Karta 1:800.00c³
- 3) Uputstvo za saradnju
trupe sa rukovodiocima
pogona.⁴

Višoj komandi LXV za naročitu upotrebu

113. peš. div.

342. peš. div.

Komandantu Srbije — Komandnom štabu sa
H.A. za Qu.

Komandantu Srbije — Upravnom štabu

Glavnom opunomoćeniku za privredu u Srbiji

na znanje: Štabu za vojnu privredu Jugoistoka

¹ Snimak prepisa dokumenta (pisanog na mašini) u *VII, NAV-T-77, r. 12%, s. 791-3,

² Slično naređenje je opunomoćeni komandant u Srbiji izdao 4. decembra 1941. U njemu, između ostalog, piše:

»1.) *OKW* je još jednom izrično ukazala na ratni značaj punog obezbeđenja rudničkih pogona za naoružanje stare Srbije. Stoga neodložno izvršiti premeštanje trupa u pogone koje prema osnovnom naređenju treba obezbediti, kao i one koji su navedeni u prilogu. Odmah otpočeti sa izgradnjom odbrambenih postrojenja.

2.) 113. pd preuzima obezbeđenje pogona navedenih u prilogu (dopuna priloga 1 uz osnovno naređenje) koji se nalaze u sada oslobođenom ustciničkom području na jugozapadu stare Srbije.

3.) Komandant Srbije — Upravni štab zajedno sa glavnim opunomoćenikom za privredu u Srbiji formira snage za obezbeđenje pogona koje još nedostaju...« (AVII, NAV-T-77, r. 1296, s. 796.

³ i⁴ Te priloge redakcija nije pronašla.

- 1.) O. K. W. naredila je da se odmah preduzme vojno osiguranje rudničkih pogona i pogona za naoružanje stare Srbije koji su najvažniji za nemačku ratnu privredu.⁵ Prilozi 1 i 2 sadrže najvažnije pogone čije se obezbeđenje može preduzeti već sada.
- 2.) Obezbeđenje pogona se proteže na:
 - a) *Pogonska postrojenja*, pre svega snagama za obezbeđenje preduzeća (pomoćnom policijom).
 - b) *Neposrednu okolinu*
U većini slučajeva biće potrebno podizanje stražarskih kula sa kružno postavljenim preprekama, i izgradnja drugih odbrambenih postrojenja.
 - c) *Puteve za transport, stanove za zaposlene i njihove puteve do radnog mesta.*
Ovaj zadatak će se najvećim delom moći rešiti čestim neredovnim patrolama trupe, pomoćne policije i snaga za obezbeđenje preduzeća u okviru drugih zadataka pacifikacije.
- 3.) Viša komanda LXV za naročitu namenu preuzima obezbeđenje sledećih pogona:

Borski rudnici	(Prilog 1, redni br. 1)
Akcionarsko društvo Rudnici Trepča	(„ „ „ 2)
Akcionarsko društvo »Antimon« (Beograd)	(„ „ „ 3)
Arsenal Kragujevac	(„ „ „ 5)
Akcionarsko društvo »Rudnici azbesta« — Beograd	(„ „ „ 8)
Akcionarsko društvo »Kostolac«	(„ „ „ 9)
Rudnici kamenog uglja	(<i>ft</i> <i>tt</i> <i>tt</i> 10)
Rudnici mrkog uglja	(<i>tt</i> <i>ft</i> <i>tt</i> 11)

 - a) *Pogone Akcionarskog društva »Antimon« (Beograd)* osigurati od početka decembra novoformiranim ruskim jedinicama za obezbeđenje pogona. Obezbeđenje dotle preuzima III/697. pp (uporedi tačku 5).
 - b) Za obezbeđenje *rudnika kamenog uglja* i železničke pruge Niš — Zaječar, Višoj komandi LXV se neodložno potčinjava
3/920. landesšicen-bataljona (Knjaževac). Za obezbeđenje železničke pruge Niš — Zaječar, kao i rudnika kamenog uglja Podvis i Tresibaba, ojačati snage koje se nalaze u Knjaževcu.

Vidi dok. br. 36, 77, 222,, 260 i 294.

- c) Za obezbeđenje *rudnika mrkog uglja* potrebno je prebacivanje jedne ojačane čete u Senjski rudnik.
- 4.) *342. pd* preuzima obezbeđenje pogona:
 Fabriku Vistada Barič (Prilog 1, redni broj 4).
 Prebaciti 1 ojačani pv u Barič.
 Fabriku Vistada Valjevo (Prilog 1, redni broj 6),
 pogone u Vreocima („ „ „ 7).
 Prebaciti 2 č. u Vreoce, održavati stalnu vezu sa obezbeđenjem pogona u ugljenokopu Junkovci.
- 5.) *III/697. pp* (Loznica): obezbeđenje pogona akcionarskog društva »Antimon« Beograd (redni broj 3) prebacivanjem 1 voda u Zajaču dok zadatak ne preuzme Viša komanda LXV za naročitu upotrebu.
 Tačan trenutak utvrditi neposredno sa Višom komandom LXV za naročitu upotrebu.
- 6.) Angažovanje *113. pd* za zadatke osiguranja narediće se docnije, kao i obezbeđenje proizvodnje liskuna kod Prokuplja (Prilog 1, redni broj 12).
- 7.) *K-t Srbije — Upravni štab* zajedno sa glavnim opunomoćenikom za privredu u Srbiji formira nedostajuće obezbeđenje za pogone:
 Akcionarsko društvo »Rudnici azbesta«
 Beograd (redni broj 8)
 Rudnici kamenog uglja (tt tt 10)
 Rudnici mrkog uglja („ „ 11)
- 8.) Drvo potrebno za gradnju, na primer, neophodnih zgrada za smeštaj trupa i stražarskih kula, jedinica kojoj je osiguranje stavljeno u zadatak zahtevaće odmah neposredno od opunomoćenog komandanta u Srbiji — IVa, navodeći otpremnu adresu i potreban prostor za prevoz železnicom.
 Dovoz se vrši iz Kosovske Mitrovice.
 Izgradnja ovih postrojenja prema uputstvima lokalnih vojnih starešina je stvar rukovodilaca pogona.
Generalni opunomoćenik za privredu u Srbiji daje im odgovarajuća uputstva.
- 9.) *Prilog 3* sadrži uputstvo za saradnju trupe i rukovodilaca pogona.

- 10.) *Za izveštaj do 10.12.* mole se:
 Viša komanda LXV za naročitu namenu
 342. pd
 III/697. pp
 K-t Srbije — Upravni štab po tački 7.

izvršenje,
 odnosno stanje
 proizvodnje i
 obezbeđenje
 pogona

Dostavljeno.⁶

Berne
 pot. general pešadije

Prilog 1 uz akt
 Opunomoćeni komandant u Srbiji
 — Ia (Qu br. 3898) 41. pov.)

NAJVAŽNIJI RUDNIČKI POGONI I POGONI ZA NAORUŽANJE „
 SRBIJE

№ rS u Či	Pogon	Proizvod (mesečni učinak, koji treba postići, tona)	Put za transport
1	Borski rudnici	Bakar (3-4.000)	Pruga preduzeća Bor — Metovnica Državna železnica Zaječar — Negotin — Prahovo Transport Dunavom od Prahova
2	Akcionarsko društvo »Rudnici Trepča«	Olovo (2700) Cink (1000)	Zičara Stari Trg — Zvečan
	a) Pogon Zvečan, 2 km severoistočno od Kos. Mitrovice	Bakar (120) Srebro (6,5) Bizmut (3)	Državna železnica Kos. Mitrovica — Kraljevo (sada Kos. Mitrovica — Skoplje)
	b) Rudnik Stari Trg, 6 km severoistočno od Kos. Mitrovice	Pirit (6^)	

⁴ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovo naređenje dostavljeno.

Redni broj	Pogon	Proizvod (mesečni učinak, koji treba postići, tona)	Put za transport)	Pogon	Proizvod (mesečni učinak, koji treba postići, tona)	Put za transport
3	<i>Akcionarsko društvo</i> »Antimon« (Beograd) a) Zajača, 9 km južno od Loznice b) Podrinje (— Krupanj) <i>Primedba:</i> Treći pogon Lisa (rudnik 1 km severoistočno od s. Soldatovići, topionica 800 m istočno od s. Soldatovići), 35 km jugoistočno od Užica, još je u rukama ustanika	Antimon i(200)	a) b) Kamionima do Loznice, odatle železnicom u šabac	10 <i>Rudnici kamenog uglja</i> a) Podvis (6 km jugozapadno od Knjaževca) b) Tresibaba (6 km jugozapadno od Knjaževca) c) Srpski Balkan (8 km jugoistočno od Zaječara) <i>Primedba:</i> Četvrti rudnik kod mesta Ibarski rudnik (= Jarando), 13 km severno od Raške, još je u rukama ustanika.	Kameni ugalj (2000) (3.500)	a) Državna železnica Zaječar — Niš b) Kao a) c) žičara do Grijana
4	<i>Fabrika Vistada Barič</i> 4 km istočno od Obrenovca	Eksploziv (trotil) (20)	Uskotračna pruga za Beograd	11 <i>Rudnici mrkog uglja</i> a) Senjski rudnik, 18 km severoistočno od Čuprije b) Rasava 7,5 km severno od Senjskog rudnika c) Sićevac, 19 km istočno od Čuprije d) Bogovina, 27 km zapadno od Zaječara e) Aleksinac	Mrki ugalj (5000) (2500) (1200) ?	a) Uskotračna pruga do Čuprije b) Žičara do Senjskog rudnika, zatim uskotračna pruga c) Uskotračna pruga do Čuprije d) Pruga Zaječar — Paraćin e) Pruga Niš — Beograd
5	Arsenal Kragujevac	Remont automobila Opravka mašina	Državna železnica Kragujevac — Lapovo — Beograd Uskotračna pruga za Beograd	12 <i>Rudnici liskuna</i> 4—7 km kao i 4—10 km jugoistočno od Prokuplja	Liskurn (4000)	Pruga Prokuplje — Niš
6	Fabrika Vistada Valjevo					
7	<i>Pogoni u Vreocima</i> : a) Električna centrala, 6 km severoistočno od Lazarevca, sa rudnikom uglja Junkovci (10 km severoistočno od Lazarevca) b) Vojnotehnički zavod Lazarevac, pogoni Vreoci	Upaljači a) (Električna struja za Beograd b) Azot	Uskotračna pruga za Lazarevac — Beograd			
8	<i>Akcionarsko društvo</i> »Rudnici azbesta« Beograd a) Žabare, 3 km jugozapadno od Kos. Mitrovice b) Čabar, 7 km zapadno od Kos. Mitrovice <i>Primedba:</i> Treći rudnik kod Korlače (istočna obala Ibra), 10 km severoistočno od Raške, još je u rukama ustanika.	Azbest	Kamionima u Kos. Mitrovicu, odatle državnom železnicom u Kraljevo, sada preko Skoplja			
9	<i>Akcionarsko društvo</i> »Kostolac« a) Kostolac, 12 km severno od Požarevca b) Klenovnik, 8 km severno od Požarevca	Lignit iza električnu centralu Beograd (18.000)	Pruga preduzeća Požarevac — Kostolac Klenovnik (sada torodom)			

BR. 238

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 25. NOVEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKTIVNOSTI PARTIZANA U SRBIJI I NDH I O PROTIVMERAMA'

Strogo poverljivo!

Telegram
(23 primerka, 8. primerak)

Na znanje: O. K. W./W. F. St./Odelj. L
O. K. H./Gen. St. d. H./Op. odelj.
O. K. H./Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin) KR
Ob. d. L./L. F. St, Ic
Oklopnoj grupi Afrika
Admiralu Jegeja
K-di 10. avio-korpusa

Dnevni izveštaj za 25. 11. 1941.

Srbija:²

- 1.) Nastavlja se aktivnost bandi oko Niša. Izvršeni su prepadi i na 6 opština.
Lokalna aktivnost bandi kod Loznice još uvek traje.
- 2.) 113. pd vrši čišćenje jugoistočno od Paračina, a 717. pd oko Kraljeva. Nema naročitih događaja.
26. 11. počinju pokreti 342. i 113. pd u cilju zauzimanja doline Zapadne Morave.
Štab 113. pd od 25. 11. u Kruševcu.
- 3.) Srpska pomoćna policija je vodila uspešnu borbu severoist. od Petrovca (57 km severoist. od Kragujevca).
Predalo se 300 naoružanih komunista.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002956-7.

¹ i ³ O situaciji na ovim teritorijama za protekli period opširnije vidi dnevne izveštaje Operativnog odeljenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku upućene Vrhovnoj komandi Vermahta od 22. do 24. novembra 1941 (AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002962-3, 8002960-1, 8002958-9) i izveštaje Operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji za 23. i 24. novembar 1941 (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8037638-9).

- 4.) Opunomoćeni komandant je naredio najstrožu pripravnost svih jedinica za 1. 12 (bivši jugosl. drž. praznik — Dan ujedinjenja).
- 5.) Počinje transportovanje 125. pp za Atiku.

Hrvatska:³

- 1.) Nastavlja se živa aktivnost bandi na području Tuzla — Banja Luka — Sarajevo i na području između Save i Drine, zapadno od Drine. Nemački oklopni voz naišao na minu na pruzi Doboj — Tuzla.⁴ Pričinjena je materijalna šteta. Odbijen je napad ustanika koji je iza ovoga usledio na putnički voz koji je išao iza oklopnog.
- 2.) U toku je čišćenje planine Kozare (severozap. od Banje Luke) koje vrše delovi 718. pd i hrvatske jedinice.⁵ Hrvati su izveli uspešnu akciju čišćenja na području između Save i Drine, zapadno od Drine.

Tačnost overava: K-t oružanih snaga na Jugoistoku
. . 7 (K-da 12. A), Ia
kapetan Br. 2357/41. str. pov.
od 25. 11. 41. u 20,30 časova

L. d. N.⁸ 1. primerak

Po otpremanju:

¹ Diverziju je izvršila 3. četa Udarnog bataljona Ozrenskog NOP odreda (vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 630).

⁵ Vidi dok. br. 249; Zbornik, itom IV, knj. 2, dok. br. 66: desetodnevni izveštaj Štaba 2. krajiškog NOP odreda od 1. decembra 1941.

⁴ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

⁷ Potpis nečitak.

⁸ Leiter des Nachrichtenwesens (Načelnik službe veze)

¹ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

BR. 249

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 27. NOVEMBRA 1941. O OPERACIJI PROTIV USTANIKA U SRBIJI I O AKTIVNOSTI PARTIZANA U NDH¹

Strogo poverljivo!

Telegram

(23 primerka, primerak)

Na znanje: O. K. W./W. F. St/Odelj. L.
O. K. H./Gen. St. d. H./, Op. odelj.
O. K. H., Grupi za Bliski istok
i Balkan (upravi Cepelin)
Ob d. L./L. F. St, Ic
Oklopnoj grupi Afrika — Ic

K R

Dnevni izveštaj za 27. 11. 41.

Srbija:²

- 1.) Nastupanje 342. i 113. pd na Užice:³ Delovi 342. pd dostigli do 9,00 časova Pecku (16 km jugoist. od Krupnja), 1 ojačani bataljon Ljuboviju (20 km juž. od Krupnja), a delovi nastupaju pravcem Užice. 113. pd dostigla jednim ojač. pukom Kragujevac a prednjim odredom Kikojevac pravcem Milanovac. Prodirući glavninom u dolini Morave, prednjom pukovskom grupom dostigla je rejon oko Kraljeva, a pozadinskom pukovskom grupom rejon zapadno od Trstenika. Odbačena su slaba neprijateljska obezbeđenja.
- 2.) *Srpsku pomoćnu žandarmeriju* odbacile su nadmoćnije komunističke snage sa Rudnika na severoistok, nanevši joj jake gubitke. Delovi 714. pd počeli su protivnapad, a severna grupa 113. pd vrši udar radi olakšanja situacije.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002950-1. Na margini originala rukom je dopisano nekoliko reči, oznaka, brojeva, parafa i datuma.

² O situaciji na ovoj teritoriji i nastupanju nemačkih divizija vidi dnevni izveštaj komandanta oružanih snaga na Jugoistoku od 26. novembra 1941. upućen Vrhovnoj komandi Vermahta (AVII, NAV-T-312, r 425 s 8002954-5)

³ Vidi dok. br. 42; »Užice 1941«, str. 274—295.

- 3.) Na području oko Niša je naročito živa aktivnost bandi. Izvršeno je 12 prepada na opštine s obe strane pruge, od toga 10 oko Aleksinca. Pruga je neoštećena.

Hrvatska:

- 1.) Živa aktivnost bandi. Nastavljeno je čišćenje na planini Kozari, uz mestimičan otpor neprijatelja.⁴ Na području Doboja — Banja Luka — Sarajevo nastavlja se živa aktivnost bandi. Usled sabotaže prekinuto je snabdevanje Banje Luke vodom. Ustanici su razorili vodovod Bistrica (kod Sarajeva).
- 2.) U Palama (kod Sarajeva) ugušena je pobuna u hrvatskom 15. peš. puku angažovanjem snaga koje su verne vladi. Odveden je 1 oficir i 64 vojnika.
- 3.) U Jankovcima (9 km južno od Vinkovaca) došlo je noću 26/27. 11. do sudara brzog i teretnog voza. Poginuo je mašinovođa i 4 vojnika, dok je 8 povređeno a 8 nestalo.

K-t oružanih snaga na Jugoistoku
(K-da 12. A)

Tačnost overava:
4

Ia, br. 2383/41. str. pov.
27. 11. 1941. u 22,00 časova

T , kapetan
L. d. N. 1. p. n. m
Po otpremanju: _____

L. d. N. 28. XII 1941*
br. 716 u 22,20 č

* Ojačani domobranski 5. i 11. pp, nemački 369. legionarski puk, manji delovi ustaša i nemačke 718. pd izvršili su napad na 2. krajiški NOP odred. Odred je veštīm manevrima izbegao sudare s jačim snagama i zabacio im se za leđa. Ove snage su prokrstarile celu Kozaru i vršile represalije, pobivši preko 200 seljaka. Trećeg dana napad je obustavljen, a na Kozari je ostavljeno više manjih posada (Zbornik, tom IV, knj. 2, dok. br. 66; AVII, a. NOP, reg. br. 5-162/9, k. 1994, a. NDH reg. br. 24-27/1, k. 4, 11/10, k. 61; VIG, br. 1, 1951, str. 20—27.

⁴ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

⁶ Potpis nečitak.

⁷ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

¹ Štambijl primaoca.

BR. 250

IZVEŠTAJ KOMANDNOG ŠTABA OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 27. NOVEMBRA 1941. OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U SRBIJI O BROJU I JAČINI BUGARSKIH JEDINICA NA PODRUČJU FELDKOMANDANTURE 809 U NIŠU¹

OPUNOMOĆENI KOMANDANT U SRBIJI Beograd, 27. 11. 1941.
(Komandant Srbije — Komandni štab) Poverljivo
Odelj. Ia, br. 1063/41, pov.

Veza: telefonski razgovor sa 809. feldkomandanturom, sa pukovnikom baronom fon Botmerom 27. 11. 41.
Sadržaj: bugarske jedinice kod Niša.

OPUNOMOĆENI KOMANDANT U SRBIJI ² (K-T XVIII (BRDSKOG) AK PRIM.: 28. XI 1941/BR. 4058 PRILOG/ 8/28 (zavedeno) ODELJ. Ia, ODELJ. Ia, BR. 447/P0V.

OPUNOMOĆENOM KOMANDANTU U SRBIJI, ODELJ. Ia

Prema izveštaju F. K. 809 (Niš) do sada su se nalazile na našoj teritoriji ove bugarske jedinice:³

1 etapni bat. u Beloj Palanci	
za zaštitu železnice	1
1 etapni bat. u Doljevcu	
za zaštitu železnice	1

21. 11. 1941. stigli su: *

Štab puka 2. bugarskog peš. puka (mot.) u Niš

1 peš. bat. (mot.) u Niš

1 peš. bat. (nemot.) u Leskovac 1

1 peš. bat. (nemot.) u Belu Palanku 1

1—2 baterije po 4 oruđa (haubice 10,5 cm) u Niš

(ovo su delovi 4. tenkovskog puka AG), ali pojačani protivoklopnim oruđima i teškim peš. naoružanjem (jačine oko 120 vojnika).

svega: 5 bataljona i
1—2 baterije

¹ Snimak originala (pisanog iia mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1411. Na margini dokumenta rukom je dopisano nekoliko napomena, reči, parafa i datuma.

² Štambilj primaoca.

³ Pored čuvanja železničke pruge, bugarske snage za zaštitu železnica su svoje jedinice angažovale i za aktivna dejstva protiv partizana s obe strane železničke pruge Niš — bugarska granica (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1423-4).

Jedinice vrše regrutsku obuku (sem onih koje su upotrebljene za zaštitu železnica).

Do sada ništa nije poznato o nekoj smeni. Naprotiv, kako komandant bugarskog puka u Nišu tako i komandant bugarske divizije koji je nedavno stigao u Pirot (gen. major Manov dosada u Sofiji), izjavili su pukovniku fon Botmeru da će svih 5 bataljona sada ostati u svojim mestima.

<i>Radi znanja:</i>	Za opunomoćenog komandanta u Srbiji
K-di Štaba Ia,	(Komandant Srbije — Komandni štab)
K-di Štaba Ia, F.	načelnik štaba
	Grafenhorst, gen.-potpukovnik

BR. 251

IZVEŠTAJ NEMAČKOG GENERALNOG KONZULATA U SKOPLJU OD 27. NOVEMBRA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA RAJHA O ITALIJANSKOJ PROPAGANDI ZA PRIPAJANJE DELOVA MAKEDONIJE VELIKOJ ALBANIJI¹

NEMAČKI GENERALNI KONZULAT Skoplje/27. nov. 1941.
Br. 683/41 — Pol² — *Poverljivo*
Predmet: Italijanska propaganda
u Makedoniji **POVERLJIVO**

Težnje Italijana da demarkacionu liniju, koja je na završetku balkanskog pohoda povučena između Albanije i Makedonije, pomere još dalje na istok postojale su od početka i doživele svoj vrhunac u julu ove godine,³ kada je došlo do poznatih sukoba kod rudnika Jezerina i Ostrovica koji se nalaze u makedonskoj oblasti.

Pregovorima između jedne bugarsko-italijanske granične komisije u Prizrenu u vremenu od 28. do 30. jula 1941. prvobitno stanje koje je vladalo u ovoj oblasti bilo je uglavnom ponovo uspostavljeno. Od tada je na demarkacionoj liniji za-

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, London-2, s. 298213-5.

² Ovaj izveštaj je dostavljen propratnim aktom nemačkog poslanstva u Srbiji br. 943/41. od 2. decembra 1941. s potpisom: Bekerle (Bekerle). (AVII, London-2, s. 298212).

³ O nemačko-italijansko-bugarskim odnosima u vezi s tim pitanjima vidi dok. br. 49, 53, 66, 91 i 227.

vladao mir sa italijanske strane. Bugari su se do danas strogo uzdržavali od bilo kakvog prekoračivanja i napada.

Međutim, nasuprot tome, od pre izvesnog vremena ispoljavaju se jasni znaci pojačane italijanske propagande u Makedoniji i to kod albanske i srpske manjine koja tu još postoji. Ova propaganda trebalo bi da stvori raspoloženje za odvajanje od Makedonije rejonu oko Bujanovca, Kumanova i, kako se kaže, čak grada Skoplja sa okolinom, koje su Italijani označili kao albansku oblast. Smatra se da bi se ovaj cilj mogao postići, ako je potrebno, jednim plebiscitom koji bi se kasnije preduzeo.

Italijani pri tome nastupaju veoma sistematski i ne baš tako nevešto. Pored velikih novčanih sredstava, koja proturaju stanovništvu, pored uspostavljanja jednog italijanskog konzulata-reaktorata, koje je u međuvremenu usledilo, i jedne italijanske škole, koju nameravaju da otvore, oni su sada prešli na to da one stanovnike iz gore navedenih oblasti koji su rođeni u mestima sa balkanske teritorije koju drže danas Italijani, ali koji svoje stalno boravište imaju u bugarskoj Makedoniji, snabde italijanskim legitimacijama. Prema onome koliko sam konstatovao, oni su samo do polovine oktobra ove godine izdali italijanske legitimacije članovima 158 porodica koje stanuju* u gradu Skoplju, u kojima su njihovi imaooci označeni kao italijanski državljani.

Sigurno je da ova sredstva stvaraju povoljno tlo za nesumnjivo postojeće italijanske težnje za odvajanjem izvesnih oblasti Makedonije. Ovo utoliko više što su bugarskim merama pri preuređivanju privrednog života u Makedoniji, u čemu treba da učestvuju samo Bugari i Makedonci, mnogi valjani srpski i albanski poslovni ljudi, koji su tamo već odavno naseljeni, i pored potpune nevinosti, izgubili potpuno svoju egzistenciju, umesto da su se Bugari i njima poslužili i inače preuređenje sastava privrede prilagodili i razvili prema prilikama koje je rat stvorio. Međutim, danas se »nebugarske« radnje i preduzeća moraju likvidirati u kratkom roku od 1—3 meseca, sa čime je, pored gubitka u novcu, do čega prirodno dolazi, za vlasnike firmi povezan i gubitak svake osnove za život u budućnosti. Što se pogođeni, ili oni koji se još boje da će biti pogođeni, moraju da brane od ove opasnosti svim sredstvima, potpuno je jasno. Meni je poznato da je italijansko konzularno zastupništvo već s uspehom stavilo prigovor protiv prinudne likvidacije jedne ugledne firme, a koju su Bugari naredili, pošto su vlasnici firme na gore opisani način »stekli« italijansko državljanstvo. Ovakvih slučajeva će, naravno, biti sve više i više. Bugari bi morali, dakle, da uvide da se njihove namere u privrednom pogledu ne samo osujećuju, već da oni njima

nanose i štetu svom autoritetu kod pripadnika albanske i srpske manjine. Što su na svojim radikalnim zahvatima u pogledu sastava privrede Makedonije terali vodu na mlin propagande koja im nanosi štetu, to se sada Bugarima sveti.

Jasno je da u bugarsko-makedonskom stanovništvu ova živa italijanska propagandna delatnost izaziva uznemirenje, jer ono tačno zna kakav cilj, tj. odvajanje delova Makedonije, Italijani imaju pred svojim očima. Bugarski merodavni organi izražavaju ovo mišljenje takođe potpuno otvoreno. Tako mi je još pre nekoliko dana u razgovoru rečeno da tesna veza koju ovdašnji italijanski konzul neprekidno održava sa poznatim albanskim i srpskim ličnostima veoma osetno šteti planskim i duboko zakoračenim nastojanjima Bugara oko unutrašnje izgradnje i podizanja Makedonije.

Isto tako kod Bugara se neprijatno osećaju i česte posete italijanskog oficira kontraobaveštajne službe iz Beograda, izvesnog gospodina Kokolarija, u Makedoniji, naročito u Skoplju, koji se, prema mišljenju Bugara, povezuje u suštini i samo sa licima iz srpske i albanske manjine, a koja nisu politički besprekorna. U Skoplju, gde jedan drugog svi poznaju i niko ne može proći neopažen, takva konstatacija pobuđuje, naravno, sumnju i pažnju.

Mesnim bugarskim organima i ustanovama, međutim, nije potpuno nepoznat veoma labilan odnos koji stvarno postoji između Italijana i Albanaca. Otuda se i u italijanskim težnjama, uopšte posmatrano, ne vide nikakve tačno određene namere, već više neozbiljna želja Italijana da svoj položaj na Balkanu ojačaju i prošire, ali pri tom da dođu i u posed dragocenih i mnogobrojnih rudnika koji se zapravo nalaze u zapadnom delu Makedonije.

Nada na Nemački Rajh neće dozvoliti neke bitne promene današnje zapadne granice Makedonije na račun Bugara izbija neprekidno kod Bugara u prvi plan pri svim razgovorima.

* Potpis nečitak.

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 28. NOVEMBRA 1941. VRHOVOJ KOMANDI VERMAHTA O TOKU OPERACIJE PROTIV USTANIKA U SRBIJI¹

Strogo poverljivo

Telegram

O. K. W./W. F. St./Odelj. L.

Na znanje: O. K. H./Gen. St. d. H./Oper. odelj.
O. K. H. (Grupi za Bliski istok
i Balkan (upravi Cepelin)
Ob. d. L/L. F. St. Ic
Oklopnoj grupi Afrika — Ic³
K-di 10. avio-korpusa⁴

KR²

Dnevni izveštaj za 28. 11. 1941'.

Srbija:

1.) a) *Nastupanje 342. i 113.* na Užice:⁵ U svim pravcima došlo do dodira sa neprijateljem, koji delimično pruža žilav otpor.⁶

Zapadna grupa *342. pd* (2 ojač. bataljona) 28. 11. je krenula od Ljubovije⁷ na Rogačicu i njena severna grupa je, nastupajući pravcem Kosjerići (17 km severno — severoist. od Užica), zauzela 27. 11. uveče drumske zapreke zapadno od Bačevaca⁸ (11 km juž. od Valjeva) koje je branio neprijatelj.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002952=3.

^{2,3} i ⁴ Naknadno dopisano nikom.

⁵ Vidi dok. br. 242.

⁴ Rečenica dopisana rukom.

⁷ Delovi 342. divizije savladali su otpor delova Valjevskog, Užičkog i Posavskog NOP odreda i 27. novembra 1941. ušli u Ljuboviju (AVII, a. NOP, reg. br. 1/1, k. 1983, Minhen-6, s. 347-8).

³ Kod tog mesta su delovi te divizije, uz podršku avijacije, tenkova i četnika, slomili otpor delova Valjevskog, 2. šumadijskog i Užičkog NOP odreda i odbacili ih ka Bukovima, Tisoviku i Leskovicima (AVII, mikrofilm, Bileća-30/717).

113. pd je 27. 11. dostigla jednim ojačanim pukom rejon 4 km ist. od G. Milanovca a prednji odred je zauzeo G. Milanovac. Glavnina divizije je, nastupajući od Kraljeva, dostigla 28. 11. pre podne područje Kačulice. Naišla je na mnoge zapreke i mine. Neprijatelj je imao 236 mrtvih,⁹ a kod Ljubovije je zaplenjeno skladište oružja, municije i hrane. Naši gubici: 3 mrtva, 11 ranjenih.

Delovi *714. pd* i *srpska pomoćna žandarmerija* napadaju od Jarmenovaca na Rudnik,

b) III/697. pp je posle borbi zauzeo visinsko područje 6 km južno — jugoist. od Loznice i nastupa preko Stolica na Krupanj.

2.) Kod Milanovca se srušio italijanski avion.

Hrvatska:

Situacija neizmenjena.

¹⁰

K-t oružanih snaga na Jugoistoku
(K-da 12. A)
Ia, br. 2393/41. str. pov.
28. 11. 1941.

Tačnost overava:
kapetan
u

U originalu je precrtan broj 211.

³ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

¹ Potpis nečitak.

NAREĐENJE KONTRAHAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDE KOPNE NE VOJSKE OD 28. NOVEMBRA 1941. O ZABRANI FOTOGRAFISANJA LICA OSUĐENIH NA SMRT STRELJANJEM¹

Prepis

KOMANDA KOPNE NE VOJSKE OKH, H. Qu., 28. nov. 1941.
Gen. St. d. H/H. Wes. Odelj. Abw.²
Az. Abw. III
Br. 283/11/41. pov. *Poverljivo*

Sadržaj: Fotografisanje streljanja koja se vrše po presudama prekog vojnog suda.

Dostavlja se u celosti sadržaj naređenja načelnika OKW/B, 1 V. WFSt/WPr.³ (1a) br. 9740/41 od 2. 11. 41, na znanje i saopštenje jedinicama.

- 1) Fotografisanje streljanja po presudama prekog vojnog suda načelno je zabranjeno. Ako je u naročito izuzetnim pojedinačnim slučajevima potrebna izrada fotografskih snimaka za čisto vojne ciljeve, odobrenje za ovo sme dati samo oficir u rangu najmanje komandanta divizije. Snimljene ali nerazvijene filmove dostaviti kao »Poverljivo« OKW/W. Pr, sa jednovremenim zahtevom da se dostave određene slike.
- 2) Vojni organi kojima je naređeno izvršenje ovakvih streljanja obavezni su svaki put da, u cilju izvršenja ovoga naređenja, preduzmu potrebne mere opreza i udalje sve gledaoce. Ovim povodom, već ranije snimljene slike i negative povući ukoliko je moguće i dostaviti Vrhovnoj komandi oružanih snaga (W. Pr).

F. d. R. d. A.
major

Po ovlašćenju
pot. Šrader [Schräder]

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII NAV-T-312, r. 454, s. 8039184.

² Generalstab des Heeres — Heere West Abteilung Abwehr (Generalštab kopnene vojske — Uprava za inostranstvo — Zapad, Odeljenje kontraobaveštajne službe)

³ Wehrmachtführungsstab — Wehrmachtpropaganda (Generalštab Vrhovne komande Vermahta, Propagandno odeljenje)

⁴ Potpis nečitak.

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 29. NOVEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U ZAPADNOJ SRBIJI I NDH I OBOSTRANIM GUBICIMA¹

Poverljivo

Telegram

O. K. W./W. F. St./Odelj. L
Na znanje: O. K. H./Gen. St. d. H., Op. odelj.
O. K. H./Grupi za Bliski istok i Balkan (odelj. Cepelin)
Ob. d. L./L. F. St. Ic

Dnevni izveštaj za 29. 11. 1941.

Srbija:

- 1.) Nastupanje 342. i 113. pd na Užice (28. 11. uveče):² Neprijatelj odbačen na svim pravcima.

342. pd je zapadnom grupom odbacila slabog neprijatelja severozapadno od Rogačice, luk Drine, i prednjim delovima dostigla Bajinu Baštu³ (25 km severozap. od Užica). Severna grupa (ojačani 698. pp) iznenada je odbacila neprijatelja južno od Bačevaca i prednjim delovima dostigla sedlo 3,5 km južno od Kosjerića. Divizijski štab je u Ražani (8 km sev. od Kosjerića).

113. pd sa ojačanim 260. pp je odbacila slabijeg neprijatelja sa mesta gde se račva put 6 km južno od G. Milanovca u južnom pravcu. Glavnina divizije je noću 28/29.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002948-9. Na margini telegrama rukom je dopisano nekoliko brojeva, oznaka, napomena, datuma i parafa.

² Vidi dok. br. 242; AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8037617-8: izveštaj Operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji od 29. novembra 1941. komandantu oružanih snaga na Jugoistoku.

³ Jedinice 342. divizije odbacile su delove Užičkog NOP odreda s položaja kod s. Okletac i pred veče 28. novembra 1941. zauzele Bajinu Baštu, s. Kostojeviće, i s. Dub (»Hronologija«, str. 163).

11. zauzela Cačak.⁴ Jedan bataljon nastupa od Kraljeva na Kaona-sedlo (23 km zap. od Kraljeva) i dostigao je Ročeviče, dok 1 bataljon obezbeđuje dolinu Ibra oko Bogutovca u južnom pravcu; minirano je tamošnje skladište municije.⁵

Divizijski štab je u Zablaću (8 km jugoist. od Čačka). Avijacija je tukla neprijatelja koji se koncentrisao kod Guče (17 km jugozap. od Čačka) i neprijatelja koji se povlači od Čačka u jugozapadnom pravcu.

Ukupni gubici neprijatelja su 412 mrtvih i 36 zarobljenih; zaplenjen 1 top.

Naši gubici: 3 mrtva, 14 ranjenih.

- 2.) Kod Leskovca je 28. 11. uveče iskliznuo iz šina brzi voz 966 usled sabotaže. Pčinjena je materijalna šteta. Od vatre koju je neprijatelj otvorio poginuo je 1 vojnik a 4 su ranjena.

Saobraćaj se obavlja presedanjem.

Hrvatska:

Još uvek traje živa aktivnost bandi na području Tuzla — Doboj — Banja Luka — Sarajevo i na području između Save i Crine, zapadno od Drine. Između ostalog, oko 600 ustanika je izvršilo napad na Koraj⁶ (20 km juž.-jugozap. od Brčkog) i opljačkalo ga. Mesto je većim delom razoreno a muslimansko stanovništvo delimično masakrirano.⁷ Hrvati koji su intervenisali morali su se povući.⁸ Ustanici su zauzeli Bisticu⁹ (kod Sarajeva).

⁴ Uz sadejstvo kvistlinških jedinica, ona je savladala otpor delova Kraljevačkog, Kopaoničkog, Cačanskog i Kragujevačkog NOP Odreda kod sela Mraća, Samailej, Slatine, Mrčajevaca i Vračevšnice i 28. novembra 1941. ušla u Cačak i G. Milanovac (AVII, Bileća-30, s. 731-734; a. NOP, reg. br. 1/1, k. 1983).

⁵ i⁸ Rečenice naknadno rukom precrtane.

⁶ Napad su, 26/27. novembra 1941, izvršili Majevički NOP odred i Majevički četnički odred (AVII, a. NDH, br. reg. 27 i 29/1, k. 4, br. reg. 29/16-1, k. 61); »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. I, str. 143-144.

⁷ Ovaj masakr su izvršili četnici DM i pri tom prebili 400 ljudi, žena i dece (»Hronologija«, str. 150).

⁹ Napad su, 27. novembra 1941., izveli delovi Kalinovičkog NOP odreda i Zlatiborskog četničkog odreda. Tada je kod vodovodnog rezervoara »Bistrica«, koji Sarajevo snabdeva vodom, razbijena jedna domobranska četa. Uz pomoć nemačkih snaga, domobranci su sutradan te položaje povratili (Zbornik, tom IV, knj. 2, dok. br. 82; AVII, a. NDH, reg. br. 27-29/1, k. 4).

Počela je, nemačka i hrvatska protivakcija.¹⁰

Uspešno je završena akcija čišćenja na planini Kozari. Neprijatelj imao 220 mrtvih, a Hrvati 2 ranjena.

K-t oružanih snaga na Jugoistoku
(K-da 12. A)

Ia, br. 2830/41. pov.
29. 11. 1941. u 18,00 časova

Tačnost overava:
kapetan

¹⁰ Ova rečenica je precrtana, a iznad nje je rukom dopisano: »Hrvatske snage za obezbeđenje nisu do sada uspele da se uspešno suprotstave ustanicima kod Koraja i Bistrice. Počela je nemačko-hrvatska protivakcija kod Bistrice«.

¹¹ Vidi dok. br. 239, objašnjenje 4.

¹² Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

¹³ Potpis nečitak.

IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 30. NOVEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O TOKU OPERACIJE PROTIV USTANIKA U SRBIJI I NDH I OBOSTRANIM GUBICIMA'

Poverljivo

Telegram

O. K. W./W. F. St./Odelj. L

Na znanje: O. K. H./Gen. St. d. H./ Oper, odelj.
O. K.H./Grupi za Bliski istok i Balkan (Odelj. Cepelin)

Ob. d. L./L. F. St. Ic

Dnevni izveštaj za 30. 11. 1941.

Srbija: ^

1.) a) *Nastupanje 342. i 113. pd* na Užice² (29. 11. uveče): Neprijatelj³ beži iz Užica u južnom i jugozapadnom pravcu. Deo bandi se povukao sa područja Krupnja u jugoistočnom i severoistočnom pravcu.⁴

342. pd je zapadnom grupom odbacila jače neprijateljske snage jugoistočno od Duba (18 km severozap. od

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002946-7. Na margini telegrama rukom je dopisano nekoliko brojeva, datuma i parafa.

² Vidi dok. br. 242.

³ Vrhovni štab NOP odreda Jugoslavije je 28. novembra 1941. naredio Radničkom bataljonu Užičkog NOP odreda, ojačanom sa dve čete Užičkog i dve čete Posavskog NOP odreda (ukupno oko 500 boraca) i jednim topom 75 mm, da na Kadinjači zatvori pravac Bajina Bašta — Užice i uspori napredovanje desne kolone nemačke 342. pd, čime bi se stvorilo potrebno vreme za izvlačenje glavnine partizanskih jedinica iz Užica (»Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. I, str. 119).

⁴ Glavnina NOP odreda iz zapadne Srbije i šumadije povukla se u Sandžak po naređenju Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije. Jedinice koje nisu uspele da se povuku ostale su i dalje na teritoriji zapadne Srbije. Opširnije o tome vidi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. I, str. 120.

Užica) i 29. 11. po podne dostigla Užice.⁵ Severna grupa je takođe slomila neprijateljski otpor i dostigla Užice i Požegu.

Prilikom gonjenja neprijatelja na planini Zlatiboru, do Mačkata, slomljen je otpor neprijatelja južno od Užica. Divizijski štab je u Užicu. Divizija nastavlja gonjenje neprijatelja na planini Zlatiboru da bi ga uništila.

113. pd je delovima dostigla Požegu sa istočne strane, a deo je skrenuo na planinu jugozapadno i južno od Čačka. Ojačani 260. pp nalazi se severno od Čačka. Divizijski štab je u Čačku.

Divizija čisti područje Požega — Ivanjica — Ušće — Kraljevo. U Ivanjici i Ušću ostaje jedan ojačani bataljon.

- b) III/697. pp dostigao je Krupanj posle borbe.
- c) Delovi *714. pd* i *srpska pomoćna žandarmerija* raščistili su situaciju na Rudniku i uspostavili vezu sa 113. pd.
- d) Gubici neprijatelja: 572 mrtva, 85 ranjenih, 224 zarobljena; zaplenjena 3 topa, 3 mitraljeza, 14 puškomitraljeza, 46 minobacača, 1500 pušaka. Naši gubici: 2 mrtva, 2 ranjena.

2.) U Beogradu je uhapšeno 90 komunista i sumnjivih osoba. U Boru je, po presudi prekog vojnog suda, streljano 16 komunista.

Hrvatska:

Severno i severoistočno od Banje Luke, severno od Bos. Gradiške i severno od Bjelovara došlo je do nove aktivnosti bandi. Pri tom su komunisti, u ruskim uniformama sa sovjetskim zvezdama, izvršili prepad na Novi Grad (80 km severoist. od Zagreba). Oni su za-

⁵ Uz podršku avijacije, delovi 342. pd su 29. novembra 1941, oko 8 časova, na Kadinjači napali Radnički bataljon Užičkog NOP odreda. U viščasovnoj borbi, branioći Kadinjače nisu dozvolili neprijatelju da prodre u Užice sve dok nije izginuo ceo bataljon, s komandantom Užičkog NOP odreda Dušanom Jerkovićem i političkim komesarom Posavskog NOP odreda Borom Markovićem na čelu. Nemačke jedinice su ušle u Užice istog dana uveče.

Ostali delovi 342. divizije vodili su borbe protiv delova Posavskog i Užičkog NOP odreda u rejonu s. Karana. Po ulasku u Požegu, jedinice ove divizije su se spojile sa delovima nemačke 113. pd (AVII, a. NÖP, reg. br. 1/1, k. 1983, NAV-T-312, r. 452, s. 8037612-3; »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije«, knj. I, str. 119).

robljem. U toku je hrvatska akcija čišćenja na području između Save i Drine, zapadno od Drine. Delovi 718. pd izveli su uspešnu akciju čišćenja kod Bištrice (južno od Sarajeva).

• • -⁶ K-t oružanih snaga na Jugoistoku
(K-da 12. A)
Tačnost overava: Ia, br. 2840/41. pov
kapetan 30. 11. 1941. u 19,30 časova.

L. d. N. 30. XI 1941.
br. 813, vr. 19.50 č

BR. 256

IZVEŠTAJ KOMANDANTA 12. ARMIJE IZ DRUGE POLOVINE NOVEMBRA 1941. GENERALŠTABU KOPNENE VOJSKE O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI I MERAMA ZA SPREČAVANJE RAZVOJA USTANKA U SRBIJI¹

Strogo poverljivo!

Telegram

(4 primerka, 3 primerak)
O. K.H./Gen. St. d.H./Oper. odelj.

Predmet: Smirivanje područja Srbije.

Veza: OKH/Gen. St. d. H/A. S. T.² II b 36601/41. str. pov, od 7. 11. 41.³

1.) Za konačno smirivanje bilo bi potrebno da očišćena područja, pre svega planinska područja, ostanu zaposednuta od jedinica nakon što su očišćena.

⁶ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

⁷ Potpis nečitak,

Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 463, s. 8050895-7. Redakcija nije mogla da utvrdi tačan datum ovog izveštaja, ali se iz sadržaja depeše vidi da potiče iz druge polovine novembra.

! Auswertestelle (odeljenje za obradu izveštaja)
Taj dokument redakcija nije pronašla.

To ne može da se postigne sa snagama kojima se sada raspolaže i koje su stavljene u izgled.

Obezbeđenje vojno i privredno važnih delova zemlje (železnica, ceste i osovina veze Zagreb, Beograd, Niš, Skoplje, Dunav, rudnik bakra Bor, rudnik Trepča kod Mitrovice, grad Beograd) može se izvršiti sa jedinicama koje stoje na raspolaganju, uključujući tu i istočnu diviziju koja je obećana za januar 1942.

Pojedini napadi i akti sabotaže ni tada ne mogu da se spreče.

Posle divizije koja je za Srbiju obećana u januaru 1942. potrebna je jedna dalja borbeno sposobna divizija za Hrvatsku radi obezbeđenja južne Hrvatske i uništenja domaćih bandi u srpsko-hrvatskom graničnom području.⁴ Predlaže se da se povuče zabrana dopune jedinica koje su angažovane u Srbiji.

Dodeljivanje daljih oklopnih vozova nije potrebno a jako su poželjni trofejni tenkovi u svakom broju.

2.) Snaga ustanika se menja. Mapa sa glavnim područjima ustanka i sa rasporedom i snagom ustanika kako se odavde pretpostavlja odvojeno se dostavlja.⁵

Bande se popunjavaju u prvom redu od izbeglica koje su Bugari, Hrvati i Mađari proterali bez ikakvih sredstava, iz domaćeg stanovništva, pod pritiskom, koje se nalazi na područjima koje su zauzeli ustanici, kao i izvesnim prilivom mnogih nacionalno-srpskih elemenata.

Ponovo oživljavanje bandi može uvek da se primeti onda kada se nemačka trupa povuče sa određenog prostora.

3.) Snabdevanje ustanika je sada bez daljega moguće u zemlji.

Nastupanje hladnog godišnjeg doba bitno će otežati snabdevanje ustanika, treba računati sa delimičnim raslojavanjem i povratkom u selo.

Ne može se sagledati stanje u pogledu ručnog oružja, lakog pešadijskog oružja i municije. Pritisak za brzo okončanje ratnog pohoda u Jugoslaviji i sa tim povezano nedovoljno prinudno preuzimanje zaliha bivše jugoslovenske vojske daju osnovu za zaključak da ustanici u tom pogledu raspolažu još znatnim zalihama.

Artiljerija je do sada samo pojedinačno nastupala, primćena su dvojica oklopna borna kola.

⁴ Operativno odeljenje Komande 12. armije je 9. decembra 1941. zatražilo od opunomoćenog komandanta u Srbiji da se 718. pd pošalje pojačanje radi ugušivanja ustanka u istočnoj Bosni i u zapadnoj Srbiji (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 1106).

⁵ Tom kartom redakcija ne raspolaže.

4.) Uspeh Nedićeve vlade izgleda da će biti siguran ako uspe da na očišćenim područjima ponovo uvede srpsku upravu i opet započne privredni život. To je moguće samo uz trajnu i jaku podršku nemačkih jedinica.

Četnici Pećančeve i Ljotićeve grupe sada stoje legalno uz Nedićevu vladu iz razloga celishodnosti. Unatoč tome ostaju ipak fanatično velikosrbi. Ostale grupe četnika drže se odbijajući.

Stvaranje jedinstvenog fronta ustanika, komunista i Jevreja žele uvek ponovo nacionalisti, ali do sada nije ostvaren zbog unutrašnjih napetosti.

5.) Komandant oružanih snaga na Jugoistoku namerava da vojno i privredno važne delove zemlje navedene pod 1. jako obezbedi a uz to sa borbena jakim jedinicama nastavi aktivno suzbijanje glavnih područja ustanika, dok to dopuštaju vremenski i terenski uslovi.

6.) Političke i policijske mere za zimu su uglavnom pojačanje obezbeđenja i službe nadzora i ponovno uvođenje srpske uprave na očišćenim područjima, podizanje i obrazovanje srp. policije u sada predviđenoj jačini, uticaj na stanovništvo putem propagande.

Ponovno oživljavanje ustanika u proleće može da se spreči samo ako i u slučaju prolaznog smirivanja ne budu povučene nikakve snage.

Ia, str. pov. br. 2231/41.

Komandant 12. armije
I.V.
pot.: Kunce
general inžinjerije

Za tačnost prepisa:
Jug [Jugg]
generalštabni major

BR. 257

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 1. DECEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O BORBAMA PROTIV PARTIZANA U ZAPADNOJ SRBIJI, OBOSTRANIM GUBICIMA I PLENU¹

Poverljivo

Koncept
Hitno!

Telegram

O. K. W./W. F. St./Odelj. L
Na znanje: O. K. H./Gen. St. d. H./ Oper, odelj.
O. K. H./Grupi za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)
Ob. d. L./L. F. St., Ic

Dnevni izveštaj za 1. 12. 1941.

Srbija:

- 1.) 342. *pd* je, goneći neprijatelja² pravcem Višegrad i Zlatibor, prešla delovima planinu Zlatibor. Prvi delovi su pri tom dostigli Kremnu (22 km zap. od Užica), Ribnicu i istočno od nje (26 km jugozap. od Užica) i područje južno od Ljubiša (26 km juž. od Užica). Kod Kremne su zaplenili 80 železničkih vagona sa municijom, namirnicama i opremom. 106 komunista je poginulo, 72 ranjeno.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-3H2, r. 425, s. 8002944-5. Na margini dokumenta nikom je dopisano nekoliko brojeva, datuma i parafa.

² Partizanski odredi, prema naređenju Vrhovnog štaba NOP odreda Jugoslavije od 26. novembra 1941, povlačili su se prema Sandžaku u raznim pravcima. Partizanski odredi iz rejona Rudnika i Gornjeg Milanovca (1. i 2. šumadijski, delovi Kosmajskog, Posavskog i čačanskog odreda) povlačili su se preko Pranjana, Jelove gore i "Zlatibora; Kragujevački, Pomoravski i delovi Čačanskog NOP odreda išli su preko Ovčarsko-kablarske klisure, Arilja i Zlatibora; Kragujevački i Kopaonički odred povlačili su se preko Ivanjice ka Novoj Varoši, a Užički i deo Posavskog NOP odreda išli su preko Zlatibora ka Novoj Varoši. Tako su partizanske jedinice izbegle okruženje i uništenje od nadmoćnog neprijatelja. Međutim, Valjevski i delovi Mačvanskog, Posavskog, Kosmajskog i 1. šumadijskog odreda, ne uspevši da se izvuku, ostali su na svojim terenima (»Užice 1941«, str. 267–268; »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941–1945«, I, str. 127–8).

Od naših je 1 ranjen. Još se ne može pregledati sav plen.³ Zaplenjeno je, između ostalog, motornih vozila, 5 jedrilica itd.

Divizijski štab je u Cajetini (15 km jugozapad, od Užica). 113. pd⁴ i delovi 717. pd nastavili su čišćenje područja Požega — Ivanjica — Ušće — Kraljevo. Tom prilikom je zaplenjeno pogonsko gorivo i 3000 tromblonskih bombi.

- 2.) Izvršeni su prepadi na 3 neposednute opštine oko Niša.⁵
- 3.) Kod Obrenovca (jugozap. od Beograda) iskliznuo je voz iz šina. Nije sabotaza.⁶

Hrvatska:

Situacija neizmenjena.⁷ Nisu stigli hrvatski izveštaji.⁸

K-dant oružanih snaga na Jugoistoku
(K-da 12. A) Ia, br. 2847/41. pov.
1. 12. 1941. u 21,00 čas

Tačnost overava:
¹⁰

kapetan

L. d. N. 1. 12. 1941.¹¹
br. 842 u 20,55

³ Vidi dok. br. 270. O plenu koji je ta divizija zadobila od 1. do 2. decembra 1941. vidi AVII, Minhen-6, s. 349-50.

⁴ Prema izveštaju Operativnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji od 1. decembra 1941. komandantu oružanih snaga na Jugoistoku, jedinice te divizije su se nalazile: 260. pp u rejonu čačka, 261. pp u rejonu Kraljeva, 268. pp: motorizovani delovi u Arilju, jedna podgrupa za obezbeđenje industrijskih objekata u okolini Krupnja, jedan bataljon u nastupanju ka Mojkovič (AVII, NAV-T-315, r. 452, s. 37609-11). Komandant 113. pd bio je general-lajtnant Fridrih Cikvolf (Friedrich Zickwolff).

^{5, 6, 8} Te rečenice su dopisane rukom.

⁷ O toj situaciji u NDH vidi dok b.r. 255 i 298.

⁹ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

¹⁰ Potpis nečitak.

¹¹ štambilj primaoca.

BR. 258

IZVEŠTAJ OBAVEŠTAJNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 1. DECEMBRA 1941. O VOJNO-POLITIČKOJ I PRIVREDNOJ SITUACIJI U SRBIJI I NDH'

A. H. Qu, 1. 12. 1941.

K-T ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU
odelj. Ic/AO br. 7708/43, poverljivo

POVERLJIVO!
IZVEŠTAJ O SITUACIJI NA BALKANU

Srbija:

I) *Politička situacija* se toliko učvrstila da je bilo omogućeno delimično oživljavanje privrede.

U ustaničkom pokretu zapaženi su lokalni znaci osipanja. Pojedine bande su se raspale zbog akcija nemačkih trupa kao i zbog teškoća u snabdevanju uvetovanih godišnjim dobom. Draža Mihailović ponudio je svoje bande komandantu Srbije za zajedničku borbu protiv komunista;² ponuda je odbijena sa zahtevom za безусловnu kapitulaciju. Konačni odgovor Mihailovića nije još stigao: ne treba očekivati da će se on pokoriti. Jedan deo Mihailovićevih bandi bori se protiv komunista, očevidno za zimski smeštaj a ne za nemačke okupacione trupe. Odbijajuće držanje stanovništva prema bandama — naročito na selu — u porastu je. Na jugu grupe seljaka su se pobunile protiv bandita.

Zbog znakova osipanja izdato je novo naređenje o preduzimanju bezobzirnih mera protiv ustanika³ i o postupku u slučaju ponude kapitulacije.

Srpska pomoćna policija dobro se istakla u borbama.⁴

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 464, s. 80552106-10.

² O tome vidi dok. br. 232 i 236. To je bilo 11. novembra 1941. u s. Divcima, na sastanku između predstavnika nemačke komande potpukovnika Kogarda i izaslanika opunomoćenog komandanta Srbije dr Kisela sa Dražom Mihailovićem. Na tom sastanku je Mihailoviću uručen zahtev opunomoćenog komandanta u Srbiji da četnici bezuslovno kapituliraju (AVII, NAV-T-312, r. 464, s. 8052106-10).

³ To je ponovljeno naređenje opunomoćenog komandanta u Srbiji izdato 10. oktobra 1941. (Vidi dok. br. 245, objašnjenje 4).

⁴ Prema izveštaju Obaveštajnog odeljenja opunomoćenog komandanta u Srbiji od 1. decembra 1941. brojno stanje oružanih snaga kolaboracionista (Nedića, Ljotića i Pećanca) iznosilo je 12.992 lica: operativni odredi su imali 11.212, a gradska policija 1.780 lica (u Beogradu

II) *Ustanički pokret*

Smirivanje u severnom prostoru napreduje. Ustanički pokret u jugozapadnom, južnom i" centralnom-području se zaoštrava. Dolina Zapadne Morave, dosada glavno ustaničko područje, u nemačkim je rukama. Oko Niša delatnost bandi se pojačala. Bande u prostoru južno od Beograda potisnute su prema jugu.

Opadanju sabotaža i prepada doprinelo je, pored akcija naših trupa, i hapšenje većeg broja komunista, slobodnih zidara i Jevreja, izvršeno početkom zime.

III) *Privreda*⁵

Najvažnija privredna područja su obezbeđena. Za zadatke lokalnog osiguranja korištena je i jedna jedinica za zaštitu privrednih objekata, sastavljena od ruskih emigranata.⁶ Ponovna izgradnja razorenih privrednih objekata je u toku. Ugalj potreban za trupe i železnicu osiguran je dovozom iz Bugarske i Rajha.

IV) *Saobraćaj*⁷

Popravljen je veliki broj razorenih mostova, železničkih pruga i telefonskih linija.

je bilo 1.012 stražara i 250 agenata, a u unutrašnjosti Srbije 420 stražara i 98 agenata). Međutim, nemački državni savetnik u Srbiji je predložio da se brojno stanje oružanih snaga ovih kolaboracionista poveća na 16.780 lica: operativne jedinice bi iznosile 10.000 a za obezbeđenje granica 5.000, dok bi gradska policija ostala nepromenjena (AVII, NAV-T-501, r. 256, s. 1171-2).

⁵ Vidi dok. br. 232, 247, 260 i 294.

⁶ Vidi dok. br. 260. U izveštaju generala inžinjerije Valtera Kuncera od 26. novembra 1941. piše da je zadatak ovih ruskih jedinica za zaštitu privrednih objekata čuvanje fabrika, rudnika i drugih objekata važnih za nemački Vermaht, s tim da su momentalno angažovani oko Loznice, da njihov broj iznosi 1.500 ljudi i da se predviđa da ih bude 5.000 ljudi (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8036660).

⁷ U izveštajima Vojnoprivrednog štaba Jugoistoku od 20. novembra i 8. decembra 1941. Ti kome se iznosi saobraćajna situacija od 1. do 30. novembra 1941, kaže se da je glavna pruga Beograd — Niš bila u prekidu 2, 3, 8. i 14. novembra 1941. a pruga Niš — Solun u noći između 6. i 7. novembra zbog sabotaže. Na području NDH, između Beograda i Vinkovaca, noću 5/12. novembra je izvršeno nekoliko prepada na železnička postrojenja, što je izazvalo kraće zastoje u železničkom saobraćaju. Broj sabotaža na ovoj teritoriji je u porastu, naročito na pruzi Zagreb — Beograd i u okolini Sarajeva. Što se tiče rečnog saobraćaja, u izveštajima se kaže da su 20. novembra 1941. na Dunavu, između Oršave i V. Gradišta, stanici izvršili prepad na jedan šlep i zaplenili tovar (AVII, NAV-T-77, r. 1314, s. 885-92).

Preduzete su mere za pojačano osiguranje glavnih saobraćajnih puteva. Na železničkim prugama južno od Niša pojačana je bugarska železnička zaštita.

Hrvatska:

Situacija u pogledu ustanka se zaoštrava zbog stvaranja novih bandi i povlačenja ustanika iz Srbije u Hrvatsku.

Nemačko interesno područje

Glavna ustanička područja nalaze se oko Sarajeva, Tuzle, Doboja i Banje Luke.

Zbog ulaska Italijana u Višegrad ustanici su se iz tog prostora povukli. Hrvatska posada maršuje prema Mostaru. Dangić, vođa četnika između Višegrada i Zvornika i sledbenik Mihailovića, priključio se borbi protiv komunista.

Na pruzi Beograd — Zagreb pojačana je železnička zaštita zbog učestalih prepada.

Zasada se ne može očekivati da će se situacija poboljšati. Hrvatske trupe izgleda da u pogledu komandovanja, obuke i snabdevanja nisu dorasle ustanicima.

Italijansko interesno područje

Ustanički pokret se širi, naročito u Hercegovini, zbog pristizanja ustanika iz Crne Gore.

Hrvatska vojska je preduzela nekoliko manjih akcija čišćenja.

Odnosi između ustaša i Talijana se pogoršavaju. Pojedine ustaške jedinice su raspuštene.

Za K-t oružanih snaga na Jugoistoku
načelnik štaba:
potpis na originalu
Ferč [Foertsch]'
generalštabni pukovnik

Za tačnost prepisa:
Fafenrot
generalštab, major

Upućeno: do divizija
2. 12.41. OK

³ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.
⁴ Herman Ferč (Hermann Foertsch)

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 2. DECEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O BORBAMA PROTIV PARTIZANA NA PODRUČJU ZAPADNE SRBIJE I OKO BANJE LUKE¹

Koncept
Poverljivo
Hitno!
Telegram

O. K. W./W. F. St./Odelj. L

Na znanje: O. K. H./Gen. St. d. H./Oper. odelj.
O. K. H., Grupa za Bliski istok i Balkan (upravi Cepelin)
Ob d. L/L. F. St. Ic —

Dnevni izveštaj za 2. 12. 1941.

Srbija:

- lv) a) *Delovi 342. pd* dostigli Vardište² (13 km ist. od Višegrada) i tamo uspostavili vezu sa bosanskim četnicima. Delovi su gonili bande od Cajetine (15 km jugozap. od Užica) do granice na reci Uvac i tom prilikom u Jablanici oslobodili 319 zarobljenih Nemaca.³ Divizijsko komandno mesto je u Užicu. 113. pd i delovi 717. pd nastavili su čišćenje područja Požega — Ivanjica — Ušće — Kraljevo. Tom prilikom su uhapsili 202 komunista i sumnjiva lica. Namera: 342. pd čistiće planinu Zlatibor od ostataka bandi i vratiće se do područja Užica, a plen će predati 113. pd.⁴ 113. pd preuzeće Užice i posesti područje koje je dodeljeno radi smirivanja.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002912-3. Na margini originala rukom je dopisano nekoliko brojeva, dopuna i parafa.

² O tome vidi dok. br. 270.

³ Tekst iza zgrade precrtan je rukom.

⁴ Tekst iza reči »bandi« precrtan je rukom.

- a) III/Ö97. puka je na povratku iz Krupnja⁵ za Loznicu dostigao područje Draginac bez dodira sa neprijateljem.⁶
- 2.) Nastavljaju se prepadi na neposednute opštine oko Niša. U Beogradu je uhapšeno 57 komunista i sumnjivih osoba.

Hrvatska:

Dolovi 718. pd, Hrvati i ustaše vrše čišćenje područja gde se nalaze uređaji za vodovod Banje Luke (17 km zapadno od Banje Luke).

7

K-dant oružanih snaga na Jugoistoku
(K-da 12. A)

Ia, br. 2853/41. pov.
2. 12. 1941. u 20,00 časova

Tačnost overava

8
kapetan

L. d. N—2. 12. 1941.⁹
br. 870 u 20,10

⁵ Naziv mesta dopisan je rukom.

⁶ Posle zauzimanja Krupnja, 29. novembra 1941, taj bataljon je u Krupnju ostavio jedno odeljenje koje će obezbeđivati privredne objekte, a glavninom se, 1. decembra 1941, vratio u Loznicu. Sutradan, 2. decembra, bataljon je vršio izviđanja u zahvatu r. Drine (AVII, NAV-T-501, r. Q46, s. 757-8).

⁷ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

⁸ Potpis nečitak.

⁹ Štambilj primaoca.

BR. 274

IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 2. DECEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O ANGAŽOVANJU SNAGA ZA ZAŠTITU INDUSTRIJSKIH OBJEKATA U BORU, TREPČI I KRUPNJU'

Prepis

V. O. Wi. Rii. Amt. F. H. Qu, 2. decembra 1941.

Prepis:

Telegram: OKW/WFSt/Odelj. L (KR. GWNF br. 2705,
29. 11. 41, 04,50²

Poverljivo

Predmet: Zaštita industrijskih postrojenja u Srbiji.

Poz. na: OKW/WFSt/odelj. L. I, Oper. br. 03794/41. pov. od
2. 11. 41.³

- 1.) Sada su za zaštitu fabrika angažovani:
 - a) Bor sa sporednim fabrikama. II i III bat. 741. pp
 - b) Mitrovica s Trepčom: III/737, VIII/737, V/LS bat. 592, a uz to 1.500 vojnika Ruskog korpusa za zaštitu privrednih objekata.
 - c) Krupanj sa sporednim fabrikama: ojačani III/697, I A. R. 342 (bez 1. baterije), a pored toga 1.500 vojnika Ruskog korpusa za zaštitu privrednih objekata.
- 2.) Kao krajnji cilj su predviđeni:
 - a) Bor: I i III/741, uz to oko 1.500 vojnika Ruskog korpusa za zaštitu privrednih objekata.
 - b) Mitrovica sa Trepčom: III/737, V/L. S. bat. 592, uz to 1.500 vojnika Ruskog korpusa za zaštitu privrednih objekata.
 - c) Krupanj: ojačani III/697, 1.500 vojnika Ruskog korpusa za zaštitu privrednih objekata.

748

¹ Snimak prepisa dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-77, r. 1296, s. 852.

² i ³ Tim dokumentom redakcija ne raspolaže.

- 3.) Otrpèma iz Bora sada železničkom prugom Bor — Zaječar — Prahovo (Dunav) i na pruži uzanog koloseka Bor — Paraćin. Obezbeđenja sa drugom četom u Zaječaru i prvom četom u Negotinu. Ponovo uspostavljanje železničke pruge Zaječar — Niš je u toku. Obezbeđenje predviđeno.
- 4.) Odlučujući značaj srpskih pogona u potpunosti su spoznali komandant oružanih snaga na Jugoistoku i opuno, moćeni komandant u Srbiji. Obezbeđenje saobraćajnih puteva, međutim, nije za stalno zajamčeno.
Lokalna ometanja ostaju uvek moguća.

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku
(K-a J2. A)
Ia, br. 2789/41.

Dostavljeno:⁴

F. d. R. pot. Rudelsdorf

⁴ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

DNEVNI IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 3. DECEMBRA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O BORBAMA PROTIV PARTIZANA NA PODRUČJU ZAPADNE SRBIJE, ŠUMADIJE I NDH¹

Strogo poverljivo!

Koncept

Telegram

Na znanje: O. K. W./W. F. St./Odelj. L. O. K. H./Gen. St. d. H. Oper. odelj.
O. K. H. Grupi za Bliski istok i Hitno!²
Balkan (Upravi Cepelin)
Ob. d. L./L. F. St. Ic
K-di 10. avio-korpusa

21 primerak³
1. primerai

Dnevni izveštaj za 3. 12. 1941.⁴

Srbija:

- 1.) 342. *pd*:⁵ Nastavljeno plansko čišćenje planine Zlatibor bez daljeg dodira sa neprijateljem. Zaplenjena vojna kasa sa 1,8 miliona dinara. 113. *pd*⁶ i delovi 717. *pd*⁷ vrše čišćenje područja Požega — Ivanjica — Raška — Kraljevo. 22 komunista poginula, 138 zarobljeno. III/697. stigao u Loznicu. Zarobljeno ukupno 150 ustanika, zaplenjen 1 top.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 80Q294M. Na margini dokumenta rukom je dopisano nekoliko brojeva, datuma, parafa i napomena.

² i ³ Dopisano rukom.

⁴ Vidi dok. br. 270.

⁵ Komandno mesto 342. divizije bilo je u Užicu. Njene jedinice su dejstvovalе u rejonu severno od Vardišta, Dobroselice i Ljubiša (AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002940-1).

⁶ Jedinice 113. divizije su dejstvovalе u sledećim rejonima: 260. pp južno od Čačka, 1. bataljon 261. pp na pravcu Raška — K. Mitrovica i 2. bataljon 261. pp na pravcu Guča — Čačak. Komandno mesto ove divizije bilo je u Čačku (AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002940-1).

⁷ U akciji kod sela Rajca, severozapadno od Kraljeva, učestvovao je 749. puk 7117. divizije (AVII, NAV-T-312, r. 425, s. 8002940-1).

- 2.) Nastavljaju se prepadi severoist. od Niša.
3.) Počeo normalan saobraćaj na sporednoj pruzi Mladenovac — Arandelovac — Lazarevac — Valjevo.

Hrvatska:

- 1.) Nastavlja se živa aktivnost bandi na području Tuzla — Doboj — Banja Luka — Sarajevo i na području između Save i Drine, zapadno od Drine. Nova aktivnost bandi južno-jugozapadno od Siska.
2.) 718. *pd*: Još traje čišćenje područja oko Banje Luke sa kojeg se grad snabdeva vodom. Vršі se obezbeđenje fabrika u Vogošću i Ilijašu (severozapadno od Sarajeva). Hrvati izveli uspešnu akciju čišćenja južno od Tuzle.
3.) Eksplodirale paklene mašine na glavnoj pruzi Zagreb — Vinkovci, zapadno od Vinkovaca i severozapadno od Novske. Pricinjena je neznatna šteta. 30. 11. iskliznuo je iz Šina hrvatski oklopni voz na sporednoj pruzi Bos. Novi — Bihać, usled napada ustanika.

K-dant oružanih snaga na Jugoistoku (K-da 12. A/Ia, br. 2437/41.⁹ str. pov. 3. 12. 1941. u 22,30 časova

Tačnost overava:

¹⁰

kapetan
L. d. N. 3. 12. 1941."
br. 896 br. 2235

⁸ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčkiu.

⁹ Taj broj je dopisan iznad precrtanog broja 2436.

¹⁰ Potpis nečitak.

" Štambilj primaoca.

IZVEŠTAJ OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 3. DECEMBRA 1941. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O DISLOKACIJI JEDINICA I USTANOVA I NJIHOVIM MEĐUSOBNIM ODNOSIMA POTČINJENOSTI U SRBIJI¹

P r e p i s

Poverljivo

OPUNOMOĆENI KOMANDANT U SRBIJI Beograd, 3. decembra 1941.
Odelj. Ia, br. 3730/41. pov.

Rasporedi i odnosi potčinjenosti

svih jedinica i ustanova na području komandanta Srbije² koje nisu u formaciji komandanta oružanih snaga na Jugoistoku (K-de 12. A)³

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 463, s. 8050753-9.

² Vidi dok. br. 265.

³ Pod komandom opunomoćenog komandanta u Srbiji nalazile su se isledeće komande i jedinice: Štab opunomoćenog komandanta u Srbiji, Korpusna stanica za izradu karata 449, Uprava vojne pošte 449, Komanda vojne žandarmerije 449, Korpusni brdski bataljon veze 449, Komanda za dotur korpusa 449, Komandni štab, Upravni štab, Viša komanda 65 (s komandnom grupom 12. oklopne čete i protivtenkovskog Idiviziona 220 i auto-četom), 704. jpd, 714., pd, 717. pd, 718. Ipd, 342. pd, Propagandna četa »S«, Rezervna policijska četa 64, Vojna uprava za smeštaj Beograd, Vojna stanica za ishranu, Skladište odeće Beograd, Vojna uprava za smeštaj Užice, Vojna uprava za obezbeđenje (smeštaja), Vojna uprava za obezbeđenje (odeće i opreme), Vojna bolnica 921/922, Beograd, Vojna bolnica 923 (Niš, Vod 629. sanitetskih nosila, Sanitetski park Zemun, Auto-kolona 878. Komanda Vermahta (Odelj. vojne propagande — Ispostava Beograd), Propagandna četa 690 (Vod za korespondenciju), Tajna vojna policija 20, Pomoćna uputna frontovska stanica, Armijska stanica 560 za poštu. Opunomoćenik Komande kopnene vojske Uprave za naoružanje u Kragujevcu, Auto-park 533, Vojnopriredni štab Jugoistok, Viši vojnotehnički štab 5, Ispostava Beograd za vojni transport, Komanda grada Beograda sa krajskomandama i landesšicen-bataljonima, Feldkomanda 610, Feldkomanda 809, Feldkomanda 816, Feldkomanda 725, Komanda transporta Beograd, 4. transportni prateći puk Zemun, Vojna uprava za smeštaj Niš, Viša komandantura za vezu u Srbiji, Ispostava Abvera Beograd i 522. bat. za podizanje mostova (AVII, NAV-T-312, r. 461, s. 8048940-3; izveštaj načelnika pozadine Komande oružanih snaga na Jugoistoku od 19. decembra 1941).

Stanje od 1. 12. 1941.

Veza: Naređenje komandanta oružanih snaga na Jugoistoku Ia, br. 2613/41. pov. od 12. 11. 1941.⁴

Ustanova	Mesto smeštaja	Potčinjenost
Kopnena vojska 245. građevinski bataljon	Zemun	522. bataljonu za podizanje mostova
(ostatak komande) 11/30. tvrđavski inž. bataljon	Beograd	(opozov se očekuje od šefa transporta Istok) Štabu 30. tvrđavskog inž. puka
Ispostave vojnotransportne uprave Jugoistoka sa svim stanicama		Upravi vojnog transporta na Jugoistoku Beč
IV transportni bataljon Pratećeg puka za naročitu upotrebu Beč sa 13,14. i 16. četom	Zemun	Ispostavi Uprave vojnog transporta na Jugoistoku
Radni štab za ratne karte i za radove oko premeravanja	Beograd	Komandantu Srbije
Vojnogeološka grupa 32. oficir za grobove	Beograd	Komandantu Srbije
Istražni zatvor Vermahta	Beograd	Komandantu Srbije
Slu-žbe pogonskog snab- materijala deva- nja	Beograd Bos. Brod. Sesvete	Komandantu Srbije (oblast Hrvatske) Komandantu Srbije (oblast Hrvatske)
U- Vojne stanice za prav- delu hrane sa kantine nama	Beograd	Komandantu Srbije (432. uprava za snabdevanje)
slu- Skladište odeće kop- žbe nene vojske	Beograd	Komandantu Srbije
Uprava za snabdevanje Vermahta	Beograd	OKW a potčinjava se još i intendantu Vermahta u Srbiji

⁴ Vidi AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8036728-30: naređenje za dostavljanje svih dislokacija i operativnih promena jedinica (s unošenjem na karte) na teritoriji Srbije i NDH.

Ustanova	Mesto smeštaja	Potčinjenost
Centralna blagajna Vermahta (vojna blagajna kod komandanta Srbije)	Beograd	Intendantu Vermahta Srbije
Opunomoćenik za lokalni saobraćaj	Beograd	Komandantu Srbije
Sani-Vojna bolnica za tet-ratne zarobljenike	Beograd	Komandantu Srbije
ske Higijensko-bakteriološka laboratorija	Beograd	Komandantu Srbije
žbe <i>rt II</i>	Niš	Komandantu Srbije
Hemijska laboratorija	Beograd	Komandantu Srbije
Sanitetski voz Beograd	Beograd	Komandantu Srbije
Zaplenjeni sanitetski voz u Srbiji	Beograd	Komandantu Srbije
Mesna ambulanta	Beograd	Komandantu Srbije
<i>u</i> Nemački Crveni krst ⁵	Zemun Beograd	Komandantu Srbije Nemačkom Crvenom krstu Berlin
Slu-žbe Trupe feldžandar-merije za održavanje potreka	Prema prilogu 1	Komandantu Srbije po-sredstvom feldkoman-dantura ili krajsko-mandantura
Flotila policije za zaštitu voda	Beograd	
Carinska granična zaštita 1—5. nastavne policijske čete (banatski volksdojčeri)	Prema prilogu 2 Kikinda Zrenjanin	Komandantu Srbije Komandantu Srbije 610. feldkomandanturi

⁵ U Beograd je jula 1941. došao delegat nemačkog Crvenog krsta viši vođa Vik (Wick) i obrazovao Informativni biro za nestale učesnike rata nesrpske nacionalnosti, a zatim je pri srpskom Crvenom krstu obrazovao Informativni centar za učesnike rata srpske nacionalnosti (AVII, NAV-T-501, r. 251, s. 598-607). Od strane Međunarodnog crvenog krsta, staranju za srpske ratne zarobljenike preuzeo je švajcarski državljani dr Fegli u Beogradu (AVII-NAV-T-501, r. 251, s. 407-476).

Ustanova	Mesto smeštaja	Potčinjenost
Služba sigurnosti Ajnzac-grupa Beograd	Pančevo Vršac Bela Crkva Beograd	Komandantu Srbije/upravnom štabu
Ajnzac-komanda Zagreb	Zagreb	Službi sigurnosti Beograd
Zrenjanin <i>it a</i>	Zrenjanin	Službi sigurnosti Beograd
Petrovaradin	Petrovaradin	Službi sigurnosti Beograd
Prolazni logor Šabac	Šabac	Službi sigurnosti Beograd
Ajnzac-komanda pri 610. feldkomandanturi	Pančevo	Službi sigurnosti Beograd
Ajnzac-komanda pri 816. feldkomandanturi	Šabac	Službi sigurnosti Beograd
Ajnzac-komanda pri 809. feldkomandanturi	Niš	Službi sigurnosti Beograd
Nemačka jedinica za zaštitu privrednih objekata i zavoda	Kragujevac	Generalnom opunomoćeniku za privredu
Ruska jedinica za zaštitu privrednih objekata, 1. odred	Krupanj Zaječar kod III bataljona 697. puka u formiranju	Višoj komandi LXV
Ruska jedinica za zaštitu privrednih objekata, 2. odred		Višoj komandi LXV
Nadleštvo za iskorišćavanje izveštaja (inostranstvo OKW)	Beograd	O. K. W.
Ustanova Abvera Beograd	Beograd	Komandantu Srbije

Ustanova	Mesto smeštaja	Potčinjenost
Ustanova za putne ispostave Jugoistok II	Beograd	Komandantu Srbije
Gra- Organizacija Tot za de- angažovanje na vin- frontu Jugoistoka, ske operativni štab sna- Uprava gradnje sa ge zaštitnim korpusima Uprava gradnje	Beograd Beograd	Organizaciji Tot centrala Berlin Organizaciji Tot centrala Berlin
Uprava gradnje	Niš Vranjska Banja	
Pri- Generalni opunomo- vred-ćenik za privredu u ne Srbiji	Zemun	U vojnim i neprivrednim stvarima komandantu Srbije
slu- Vojnoprivredni štab žbe Jugoistoka sa: 333. evakuaciona kolona	Zemun Kragujevac	a) u vojnom pogledu ko- mandantu Srbije b) u privrednom pogle- du za oblast Srbije: generalnom opuno- moćeniku za pri- vredu u Srbiji
OKW/I evakuaci- ono odeljenje	Kruševac	c) u privrednom pogle- du za Jugoistok: ko- mandantu oružanih snaga na Jugoistoku
II evakuaciono odeljenje	Kruševac	
Nemačke komande za prijem materijala za Srbiju i Hrvatsku	Beograd	OKH/komandi za pri- jem materijala
Privredni objekti »Her- man Gering«	Beograd	Privrednim objektima »Herman Gering«, Berlin
Državna kreditna bla- gajna		Glavnoj upravi državne blagajne Berlin
Osta-Operativni štab lo rajhslajtera Rozenberga	Beograd i Zagreb	rajhslajteru Rozenbergu
OKW Propagandna ispo- stava	Beograd	O. K. W.

Ustanova	Mesto smeštaja	Potčinjenost
Opunomoćenik za arhivu kopnéne vojske	Beograd	Načelniku arhive kopne- ne vojske
Opunomoćenik za knjižaru kopnene vojske	Beograd	„ „
Rajhslajter za NSDAP-glavna uprava za film	Beograd	Ministarstvu propagande Berlin
Opunomoćenik za K. d. F. ⁶	Beograd	' Komandantu oružanih snaga na Jugoistoku
Vojnički klub	Beograd Zemun Niš	599. feldkomandanturi Vojnoprivrednom štabu 809. feldkomandanturi
D. A. F. ⁷	Beograd	Komandantu Srbije/upr. štabu
N. S. V. Srbije	Beograd	Komandantu Srbije/upr. štabu

Za tačnost prepisa:

kapetan

*P r e p i s**Prilog 1*

OPUNOMOĆENI KOMANDANT U SRBIJI
Iä, br. 3730/41. pov.
od 3. 12.41.

*Potčinjenost jedinica feldžandarmerije komandantu Srbije
stanje 1. 12. 1941.*

U s t a n o v a	Dodeljenost	Potčinjenost
599. odeljenje feldžandarmerije d	599. feldkomandanturi	Komandantu Srbije
610. odeljenje feldžandarmerije d	610. feldkomandanturi	„ „

⁴ **Kraft durch Freude (Snaga kroz radost)**⁷ **Deutsche Arbeitsfront (front rada).**" **Potpis nečitak.**

Ustanova	Dodeljenost	Potčinjenost
859. odeljenje feldžandarmerije c (delimično motorizov.)	809. feldkomandanturi	„ „
869. odeljenje feldžandarmerije d	816. feldkomandanturi	„ „
871. odeljenje feldžandarmerije d	823. krajskomandanturi	„ „
864. odeljenje feldžandarmerije d	832. krajskomandanturi	„ „
865. odeljenje feldžandarmerije d	833. krajskomandanturi	„ „
875. odeljenje feldžandarmerije d	834. krajskomandanturi	„ „
868. odeljenje feldžandarmerije c (delimično motoriz.)	838. krajskomandanturi	Komandan- tu Srbije
870. odeljenje feldžandarmerije d	847. krajskomandanturi	„ „
857. odeljenje feldžandarmerije c (delimično motoriz.)	857. krajskomandanturi	n tt
861. odeljenje feldžandarmerije c	861. krajskomandanturi	II tt
867. odeljenje feldžandarmerije d	867. krajskomandanturi	tt a

P repis

Prilog 2

OPUNOM. KOMANDANT U SRBIJI
br. 3730/41. pov. od 3. 12.1941.
Odeljenje Ia

Pregled

*rasporeda i organizacije carinske granične zaštite Srbije
 stanje 1. 12. 1941.*

Skraćenice: BZKom. = Bezirkszollkomissar
 [okružni carinski komesar]
 GAST. = Grenzaufsichtsstelle
 [granična kontrolna stanica]

Ustanova

Potčinjenost

Vd. Z.

Verbindungsbeamter d. Zoll-
grenzschutzes Serbien
 [službenik za vezu carinske
 granične zaštite Srbije]

Službenik za vezu carinske
 granične zaštite pri opu-
 nomoćenom komandantu
 Srbije

Opunomoćenom koman-
 dantu u Srbiji
 Komandantu Srbije —
 komandnom štabu
 Službeniku za vezu carin-
 ske granične zaštite Srbije,
 Beograd

*Okružni carinski komesar
 Beograd*

BZKom. Beograd

GAST. Beograd

BZKom. Beograd

GAST. Borea
 „ Badovinci
 „ Šabac
 „ Srps. Mitrovica

u a
tt u
ft a

Vd. z. Srbije

BZKom. V. Bečkerek⁹

BZKom. — Vel. Bečkerek

GAST. V. Bečkerek
 Rudolfsgang¹⁰
 Novi Bečej
 Coka
 Arandelovo
 Nova Kanjiža
 Velika Kikinda

Vd. z. Srbije,

BZKom. Vršac

BZKom. Vršac

GAST. Vršac
 „ Bela Crkva
 „ Vračev Gaj
 Modoš

⁹ Sada: Zrenjanin.

¹⁰ Sada: Kačarevo.

45*

<i>Ustanova</i>	<i>Potčinj</i>	<i>enost</i>
<i>BZKom. Kladovo</i>	V. d. z. Srbije	
GAST. Kladovo	BZKom. Kladovo	
„ Negotin	M II	
„ Milanovac	II II	
<i>BZKom. Zaječar</i>	Vd. z. Srbije	
GAST. Zaječar	BZKom. Zaječar.	
„ Knjaževac	u a	
<i>BZKom. Leskovac</i>	Vd. z. Srbije	
GAST. Leskovac	BZKom. Leskovac	
„ Grdelica	a a	
„ Medveđa	a a	
„ Bela Palanka	tt rt	
<i>BZKom. Kos. Mitrovica</i>	Vd. z. Srbije	
GAST. Kos, Mitrovica	BZKom. Kos. Mitrovica	
„ Miloševo	it a	
„ Priluzje	a u	

Pre pis

Prilog 3

Opunomoćeni komandant u Srbiji
Odeljenje Ia, br. 3730/41. pov.
od 3. 12.41.

*Organizacija i raspored jedinica ispostave Beograd
Uprave za vojni transport Jugoistoka
stanje 1. 12. 1941.*

Ispostava Beograd Uprave vojnog transporta Jugoistok Pristanišni oficir Beograd Pristanišni oficir Vukovar 3. uprava vojnog železničkog saobraćaja sa posednutim železničkim stanicama	Upravi vojnog transporta Jugoistok, Beč Ispostavi Beograd „ a Ispostavi Beograd
---	---

<i>Beograd</i> železnička stanica železnička radionica ložionica saobraćajna služba železnička stanica"	Topčider Mala Krsna i remontna radionica ¹³	Ispostavi Beograd
Železnička stanica ¹²	Smederevo Resnik Ripanaj Ralja Đurinci Mladenovac Kovačevac Palanka Velika Plana Markovac Lapovo Bagrdan	
Železnička stanica ¹⁴		
Železnička stanica ¹⁵ i radionica	Jagodina	Ispostavi Beograd
Železnička stanica ¹⁶	Ćuprija Paraćin Stalać Kruševac Aleksinac Kragujevac	
<		
Železnička stanica i radionica, ložio- nica, remontna ra- dionica Kraljevo		
Železnička stanica ¹⁷	Raška Kosovska Mitrovica Kosovo Polje Uroševac Čukarica	

"¹⁵, ¹⁷ i " U originalnom tekstu, na nemačkom jeziku, je na ovim mestima napisana je skraćena Bhf (Bahnhof).

" U originalnom tekstu, na nemačkom jeziku, na ovome mestu je napisana skraćena EAM (Eisenbalmausbesserungswerk).

Obrenovac Lajkovac Valjevo Vršac Alibunar Vladimirovac Kovin	Ispostavi Beograd
Železnička stanica, železnička radionica i ložionica, re- montna radionica Železnička stanica ¹⁸	Zrenjanin
	Seča'nj Coka Velika Kikinda Banat. Arandelovo Pančevo
Uprava za vojni transport Jugo- istoka Beograd — ustanova za naročitu upotrebu Transportna komandantura Beograd Komesar za istovar Beograd	Upravi za vojni transport Jugoistoka, Beč
214. stanični oficir Beograd	Transportnoj komandan- turi Beograd Transportnoj komandan- turi Beograd
216. stanični oficir Beograd 211. stanični oficir Niš 4. građevinski vod/ H. B. A." Beograd	<i>U smislu upotrebe:</i> Transportnoj komandan- turi Beograd
Železnička stanica Zaječar Železnička stanica Bor 208. železnička saobraćajna četa	<i>Disciplinski:</i> Upravi za vojni transport Jugoistoka, Beč FEB ²⁰ 10 Solun potčinjene FEB 10 Solun FEB 3 FEB 10 Solun

¹⁸ Heeresfoouamt (Vojnograđevinska uprava)
²⁰ Feldeisenbahnbetriebsamt (Vojnoželeznička građevinska i po-
gonska uprava)

**NAREĐENJE OPUNOMOĆENOG KOMANDANTA U SRBIJI
OD 3. DECEMBRA 1941. VIŠOJ KOMANDI 65 ZA NAROČITU
UPOTREBU O PREMEŠTANJU KOMANDE 18. ARMIJSKOG
KORPUSA I PREUZIMANJU KOMANDE OD STRANE GENE-
RALA BADERA U SRBIJI'**

OPUNOMOĆENI KOMANDAT U SRBIJI

Prilog 3²

Ia, pov. br. 4193/41.

Štab, 3. 12. 41.

Predmet: Premeštanje K-de XVIII AK

Poverljivo!

Komanda XVIII armijskog korpusa premešta se odmah sa svojim jedinicama, bez 449. korpusnog bataljona veze, u 18. vojni okrug.³ Zapovest za transport izdaće načelnik vojnog transporta.

General artiljerije Bader vrši poslove opunomoćenog komandanta u Srbiji,⁴ zadržavajući pravo komandovanja Višom komandom LXV z. b. v.⁵

Poslove načelnika štaba opunomoćenog komandanta u Srbiji preuzima generalštabni pukovnik Kibler.⁶ Dosadanje zadatke K-de XVIII korpusa u Srbiji odmah preuzima Komandni štab komandanta Srbije.

Primopredaju treba odmah izvršiti.⁷

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 246, s. 71«.

² Dopisano rukom.

³ Ovaj vojni Okrug se nalazio na teritoriji Trećeg Rajha.

⁴ Der Bevollmächtigten Kommandierenden General in Serbien.

⁵ U vezi s regulisanjem komandnih odnosa na području opunomoćenog komandanta u Srbiji, komandant oružanih snaga na Jugoistoku general inženjerije Kunce je 4. decembra 1941. izdao sledeće naređenje: »Za preuzimanje poslova opunomoćenog komandanta u Srbiji ovlašćuje se general artiljerije Bader, koji će zadržati pod svojom komandom i Višu komandu. Namesto komande armijskog korpusa dolazi Komandni štab komandanta Srbije, u svom dosadašnjem sastavu, do pristizanja Komande XLII armijskog korpusa. Pukovnik [Jösef] Kibler se već sada ovlašćuje da preuzme poslove načelnika štaba opunomoćenog komandanta u Srbiji. Viša komanda LXV će izvestiti o izvršenju preuzimanja komande od strane generala artiljerije Badera« (AVII, NAV-T-312, r. 452, s. 8036604).

⁶ Josef Kibler (Kübler) unapređen je 1. januara 1943. u čin general-majora (Wolf Keilig, n. d., str. 184).

⁷ Vidi dok. br. 267.